

Σύγχρονη Εκπαίδευση

και η
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ
Σύγχρονη Εκπαίδευση

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Βασίλης Ρώτας ο ποιητής, ο θεατρικός συγγραφέας, ο άνθρωπος

Εισαγωγικό – Επισκέψεις στον Βασίλη Ρώτα – Β. Ρώτας: Οι πρώτες ποιητικές συλλογές (1917-1923) – Τα ιστορικά δράματα του Βασίλη Ρώτα για το Εικοσιένα – Ο Β. Ρώτας και το «Λαϊκό θέατρο Αθηνών» – Η «Δημοκρατία» στο έργο του Βασίλη Ρώτα – Η πολιτική ποίηση του Βασίλη Ρώτα. Προσεγγίσεις με φόντο τη Μετακατοχική Περίοδο –Εργογραφία Βασίλη Ρώτα

* *

Η διαδικασία της διπλής σκέψης

Μουσεία στο Διαδίκτυο - Ιστορία της Ελληνικής Εκπ-σης
Εένη γλώσσα - Περιβαλλοντική Εκπ-ση - Περιοκόπηση
του Διμήνου - Εκπ-κή Νομοθεσία - Μια "ανάγνωση"...

| Σχολική Βιβλιοθήκη στο Δημοτικό σχολείο |

«Η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει να παίζει τον πρωταρχικό ρόλο στο χώρο του σχολείου»

Οι εκπαιδευτικοί του Δημοτικού Σχολείου οραματίζονται την ιδανική σχολική βιβλιοθήκη

I. ΑΡΒΑΝΙΤΗ, Α. ΚΥΡΙΑΔΗΣ, Κ. ΝΤΙΝΑΣ, Μ. ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ*

[1ο Μέρος]

Εισαγωγή

Το βιβλίο είναι το ιδιαίτερα πολύπλοκο κατασκεύασμα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με απλούστατο τρόπο: ποτέ και κανένας δεν δυσκολεύτηκε να το ανοίξει και να το φυλλομετρήσει –κι ένας... πύθικος μπορεί να αναπαράγει αυτή την συμπεριφορά. Και είναι γεγονός ότι η τεράστια τεχνολογική εξέλιξη ελάχιστα έχει επηρεάσει:

- (α) τα δομικά στοιχεία της κατασκευής του (στάχωση των κωδίκων παλαιότερα και των σελίδων στη συνέχεια, μαλακότερο χαρτί για τις εσωτερικές σελίδες και σκληρότερο για τα εξώφυλλα, εκτύπωση των τυπογραφικών στοιχείων με μελάνη κ.ά.)
- (β) τη συγκρότηση του περιεχομένου του (λ.χ. πρόλογος, πίνακας περιεχομένων, κύριο μέρος)
- (γ) τον τρόπο που χρησιμοποιούμε το βιβλίο (άνοιγμα και ξεφύλλισμα, ανάγνωση πάντοτε από πάνω προς τα κάτω, αποθήκευση στο ράφι κ.λπ.) και
- (δ) τον τρόπο που το διατηρούμε και το προφυλάσσουμε (τρόποι και υλικά συντήρησης).

Έχοντας χάσει στη χώρα μας το τρένο της παραδοσιακής (= μη ηλεκτρονικής) σχολικής βιβλιοθήκης, επιβαίνουμε –ακριβέστερα: αρπαχτήκαμε από– το τρένο της ηλεκτρονικής τοιαύτης.

Το στρατηγικής φύσεως ερώτημα που τίθεται καταρχήν είναι: *μπορεί άραγε να στηθεί σωστά μια ηλεκτρονική σχολική βιβλιοθήκη που δεν είχε ιδρυθεί και λειτουργήσει προηγουμένως ως παραδοσιακή;*

Το ερώτημα βρικολακιάζει (τηρουμένων

των αναλογιών) την παλαιά ενδο-μαρξιστική διαμάχη για τη μετάβαση-ή το αμετάβατο- προς την κομμουνιστική κοινωνία χωρίς να έχει προηγηθεί η αστική ολοκλήρωση και υπερωρίμανση: η εμπειρία της Ε.Σ.Σ.Δ. απέδειξε ότι: όχι μόνον natura, παρά και historia non facit saltus (όχι μόνο η φύση, αλλά και η Ιστορία δεν κάνει άλματα).

Για παρόμοιους λόγους στέκει επομένως η άποψη ότι ηλεκτρονική σχολική βιβλιοθήκη σε καθεστώς ασυνέχειας, δηλ. χωρίς την προγενέστερη της παραδοσιακή, είναι ανιστόρητο κατασκεύασμα που, κι αν ακόμη λειτουργήσει, θα καταρρεύσει...

Ας το συζητήσουμε λιγάκι.

Ότι η ηλεκτρονική σχολική βιβλιοθήκη είναι ανέφικτη αν δεν αποτελεί επέκταση της παραδοσιακής, είναι πρόδηλο μόλις συλλογιστούμε τις κύριες συνιστώσες του ζητήματος, όπως:

- ✓ μπορούμε να έχουμε ηλεκτρονικούς βιβλιοθηκονόμους όταν δεν διαθέτουμε παραδοσιακούς;
- ✓ μπορούμε να επιχειρήσουμε την ηλεκτρονική ταξινόμηση των βιβλίων όταν δεν έχουμε εργαστεί με την παραδοσιακή;
- ✓ μπορούμε να διαβάσουμε σωστά ένα εγκυκλοπαιδικό λήμμα ή και μια μυθιστορημα στις ηλεκτρονικές σελίδες, όταν δεν το

* Η Ιωάννα Αρβανίτη είναι Δασκάλα, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας, Α.Π.Θ. Ο Αργύρης Κυριάδης είναι Αν. Καθηγητής, Π.Τ.Ν. Φλώρινας, Α.Π.Θ. Ο Κων-νος Ντίνας είναι Επίκ. Καθηγητής, Π.Τ.Ν. Φλώρινας, Α.Π.Θ. Ο Μίμης Σουλιώτης είναι Επίκ. Καθηγητής, Π.Τ.Ν. Φλώρινας, Α.Π.Θ.

- έχουμε ήδη κάνει στις χειροκίνητες;
- ✓ Μπορούμε να επιλέξουμε βιβλία από τον ηλεκτρονικό κατάλογο, αν προηγουμένως δεν έχουμε μάθει να διαλέγουμε από τον πάγκο ή από το ράφι;
 - ✓ έχουμε την επάρκεια για να ψάξουμε στα ηλεκτρονικά βοηθήματα του τάδε σχολικού μαθήματος, αν δεν δουλέψαμε διόλου με τα παραδοσιακά;
 - ✓ μπορούμε να προετοιμάσουμε ηλεκτρονικά την δέσνη μαθησιακή δραστηριότητα, όταν αγνοούμε τις προ-ηλεκτρονικές παραδοσιακές μεθόδους;

Ευτυχώς το ερώτημα ακυρώνεται μόλις συλλογιστούμε ότι η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη «*οικηθήν καταλύσαι τας Γραφάς, αλλά πληρώσαι αυτές*»: η ηλεκτρονική είναι, κι οφείλει να γίνει, η σύγχρονη διάσταση του διαχρονικού και ενιαίου οργανισμού που τον αποκαλούμε σχολική βιβλιοθήκη. Κι όσοι φαντάζονται πως τάχα η ηλεκτρονική θα αντικαταστήσει μια μέρα την παραδοσιακή, αυτοί είναι οι αδιαφορούντες που δεν έχουν καταλάβει καθόλου ούτε από παραδοσιακή μήτε κι από ηλεκτρονική εκπαιδευτική πράξη και πρακτική: η παραδοσιακή βιβλιοθήκη δεν πρόκειται να εκλείψει για τους ίδιους λόγους που το αρτιότερο βιντεομάθημα προσφέρει βεβαίως τις δικές του, άγνωστες μέχρι τώρα και σαγηνευτικές, δυνατότητες, αλλά δεν αναπληρώνει την ολική αίσθηση (πολυαισθησία) της «ζωντανής» εκπαιδευτικής πράξης-ακρωβώς όπως και η περιεκτικότερη πολυβιταμίνη δεν θα υποκαταστήσει την γεύση, τη θερμοκρασία, την οπτική (και συνολικά τη χειρωνακτική) απόλαυση που μπορεί να προσφέρει ένα πιάτο οπτικό φαγητό.

Κι όπως όλα τα παλιά βιβλία μέσ' από την ηλεκτρονική εμπειρία μάς φαίνονται ήδη διαφορετικά, έτσι και οι ηλεκτρονικές σελίδες θα φαίνονται αλλιώςτικες όταν ιδωθούν υπό το πρίσμα της παραδοσιακής βιβλιακής εμπειρίας. Η γόνιμη συσσωμάτωση του παλαιού μέσα στο καινούριο νοοίγει νέες γνωστικές προοπτικές, νέες εκπαιδευτικές και ερευνητικές δυνατότητες και καινούριες βιβλιακές εμπειρίες και «αναγνώσεις» που θα προκύπτουν από την παραδοσιακή όσο και από την ηλεκτρονική διάσταση και λειτουργία της σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης.

1. Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη

Η σχολική βιβλιοθήκη είναι ένας εκπαιδευτικός θεσμός που αναπτύχθηκε ιδιαίτερα τον 20ο αιώνα. Παρόλο που ποτέ δεν έλειψαν οι απόψεις ανθρώπων του πνεύματος για τη σημασία των σχολικών βιβλιοθηκών¹, στα μέσα του αιώνα αυτού η σχολική βιβλιοθήκη ήταν στη χειρότερη περίπτωση ένα μεταλλικό ντουλάπι με βιβλία, τα οποία ήταν κλειδωμένα στο γραφείο του διευθυντή του σχολείου και σπανιότατα ανανεώνονταν, και στην καλύτερη ένας χώρος που περιείχε βιβλία και άλλο έντυπο υλικό και που συντηρήχε μερικές φορές με κάποιο οπτικο-ακουστικό κέντρο, δηλαδή μια στοιχειώδης συλλογή κινηματογραφικών ταινιών, διαφανειών, δίσκων κτλ.²

Χάρη στις αλματώδεις τεχνολογικές και πολιτιστικές εξελίξεις στις προηγμένες χώρες, ο όρος σχολική βιβλιοθήκη (ΣΒ) έχει αποκτήσει σήμερα καινούργιο και πολύ ευρύτερο περιεχόμενο, αντιπροσωπεύοντας πολύ περισσότερα από έναν απλό χώρο καταλογογράφησης και αποθήκευσης βι-

1. Μερικές από τις απόψεις αυτές: Ο Αμερικανός πολιτικός Θ. Ρούσβελτ έλεγε ότι «μετά την εκκλησία και το σχολείο, η βιβλιοθήκη ασκεί την πιο θετική επίδραση στους νέους» Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια, Ελληνικά Γράμματα-Herder, τ. 5, 1968, σσ. 250-256). Ο Ε. Ι. Σταθόπουλος το 1960 στο βιβλίο του *Αι βιβλιοθήκες* έγραφε: «Η βιβλιοθήκη καθίσταται απαραίτητος διά κάθε πνευματικών ίδρυμα: έτι δε αναγκαία και λίαν απαραίτητος καθίσταται διά το δημοτικόν σχολείον, διότι αποτελεί αυτήν μεγάλον και σπάνιον τούτου θησαυρόν». Σταθόπουλος, 1960, σ. 17. Ο παιδαγωγός Jean Macc, έλεγε: «Συμπλήρωμα του δημοτικού σχολείου είναι η σύσταση βιβλιοθηκών. Το πρώτον είναι η κλεις αλλά το δεύτερον είναι η οικία». Στο: Σταθόπουλος, ό.π., σ. 18. Ένας άλλος επίσης εκπαιδευτικός, ο Β. Χ. Χαλαραμπόπουλος, το 1963, στο βιβλίο του *Η σχολική βιβλιοθήκη*, έγραφε: «Έχει γίνει πλέον συνείδησης και εις τον τόπον μας, ότι η βιβλιοθήκη είναι ένας βασικός παράγων διά την μόρφωσιν και την πνευματικὴν καλλιέργειαν των μαθητῶν. Διά το σχολείον η βιβλιοθήκη είναι απαραίτητος προϋπόθεσις και βήσις διά την καθήρυσιν λειτουργίαν του και την επιτυχίαν του προηρισμού του». Χαλαραμπόπουλος, ό.π., σ. 7.

2. Lowrie, J.E. (1992).

βλίων. Οι αλλαγές των απόψεων για την παιδεία, οι οποίες προέκυψαν τόσο από την προερχόμενη από την ίδια την εκπαιδευτική εμπειρία συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας μεταρρύθμισης ενός «άκαμπτου», «συντηρητικού» εκπαιδευτικού συστήματος όσο και από γενικότερες κοινωνικές και ιδεολογικές ανακατατάξεις και μεταβολές, συνέπεσαν, θα λέγαμε με τη γιγάντια ανάπτυξη της τεχνολογίας, ιδίως της τεχνολογίας της πληροφορικής και των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Ένα από τα αποτελέσματα της «σύμπτωσης» ή «συνεργασίας» αυτής ήταν και η νέου τύπου σχολική βιβλιοθήκη. Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως ο όρος βιβλιοθήκη έχει αντικατασταθεί από τους όρους «*Learning Media Center*» (Κέντρο Μάθησης [με χρήση] Μέσων) για τον αγγλόφωνο κόσμο και «*Centre de Documentation et d'Information*» (Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης) για τον γαλλόφωνο.³

Τι νόημα και ποια εμβέλεια έχει όμως σήμερα και διεθνώς ο όρος «**σχολική βιβλιοθήκη**»; Στηριζόμενοι σε διάφορες πηγές, ελληνικές και ξένες,⁴ θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε το «ιδεώδες πρότυπο» της.⁵

Γι' αυτό το σκοπό, θα αναφέρουμε πρώτα τη «φιλοσοφία» της, δηλαδή τις **θεωρητικές αρχές** που τη διέπουν, κατόπιν την **ανάπτυξη** και τον **σχεδιασμό** της, στη συνέχεια τις **υπηρεσίες** που προσφέρει και τους **στόχους** της, μετά τη **μορφή** της και, τέλος, τη **λειτουργία** της.

Η ανάπτυξη της σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης συμβαδίζει με την εδραίωση νέων, ριζικά διαφορετικών αντιλήψεων για το εκπαιδευτικό σύστημα και τις σχέσεις δασκάλου και μαθητή. Σύμφωνα με το παλαιότερο, «παραδοσιακό» εκπαιδευτικό σύστημα, κέντρο της διδασκαλίας και της μάθησης είναι ο δάσκαλος, ο οποίος παραδίδει «υποχρεωτικά» μαθήματα μέσα από συγκεκριμένο βιβλίο για το κάθε μάθημα. Η επίδοσή του μαθητή κρίνεται με βάση την ικανότητά του να αποστηθίζει την εκάστοτε καθοριζόμενη «ύλη». Η παραδοσιακή σχολική βιβλιοθήκη δεν

είναι παρά ένας χώρος αποθήκευσης βιβλίων με περιορισμένες δυνατότητες χρήσης και εμβέλεια. Αν και θεωρητικά στοχεύει στο να παράσχει ευρύτερη και ποικίλη πληροφόρηση και να συμβάλει στην καλλιέργεια του μαθητή, ο ρόλος της είναι επικουρικός και πολλές φορές απλώς διακοσμητικός. Στην πλειονότητα δε των περιπτώσεων δεν υπάρχει ειδικευμένος βιβλιοθηκάριος.⁶

Το παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας και μάθησης αντικαθίσταται προοδευτικά, στην πορεία του 20ού αιώνα (στην Ελλάδα βέβαια ακολουθούμε με μεγάλη αργοπορεία), από ένα άλλο «**μαθητοκεντρικό**» μοντέλο, όπου ο δάσκαλος δεν θα πρέπει να θεωρείται πια αποκλειστικός πομπός της γνώσης ή παντογνώστης, αλλά συντονιστής της διαδικασίας μάθησης ενώ ο μαθητής που τελικά χρησιμοποιεί ένα και μοναδικό εγχειρίδιο για κάθε μάθημα, δεν θα πρέπει να αποστηθίσει. Παρακινείται να διατυπώσει τα δικά του ερωτήματα, να επιλέξει τις πηγές του για πληροφόρηση και τη διαδικασία μάθησης (αυτομόρφωση). Μ' άλλα λόγια, ωθείται να αναπτύξει την κριτική και ερευνητική του σκέψη.⁷ Η γνώση δεν θεωρείται πια κάτι δεδομένο και τελεσίδικο, το οποίο πρέπει να

3. Σίνα, Β. 1998

4. α) Νόμος 1566/85, β) εγκύκλιος Γ2/577/10.2.8, γ) εγκύκλιος Γ1/26/68/29.1.87, δ) εγκύκλιος Γ1/25/68/29.1.87, ε) εγκύκλιος Γ1/1221/16.11.88, στ) Εθνική Μελετητική Στεγαστική, 1995, ζ) School Library Manifesto, IFLA/UNESCO, η) The Primary School Library, Guidelines, 2000, θ) Καβγάγια, Γ., 1998, ι) Σίνα, Β. ό.π., ι) Βενετσάνου, Μ., 1998

5. Το ιδεώδες πρότυπο που αναπτύσσουμε καλύπτει και τις δύο βαθμίδες της Εκπ-σης. Διαφορές υπάρχουν ως προς τους ειδικούς στόχους κάθε βαθμίδας, το χώρο και τον εξοπλισμό καθώς και τη συλλογή, ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των χρηστών τους.

6. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι μέχρι πρόξφατα ο βιβλιοθηκάριος σε κάθε είδος βιβλιοθήκης δεν ήταν παρά ένα πρόσωπο που η αρμοδιότητά του εξαντλούνταν στο να παρατηρεί ποια άτομα προσέρχονται στη βιβλιοθήκη και πώς τη χρησιμοποιούν, στο να φροντίζει για την τήρηση κάποιων ορθών κανόνων συμπεριφοράς στο χώρο της βιβλιοθήκης (τάξη, ησυχία) και στο να επιστατεί στη διαχείριση του υλικού της βιβλιοθήκης (δανεισμός και συντήρηση των βιβλίων).

7. Κυρίδης, Α., Αρβανίτη, Ι. 2001 (υπό δημοσίευση)

προσπαθήσει να αφομοιώσει ο μαθητής. Θεωρείται κάτι που οικοδομείται σταδιακά και δια βίου. Επομένως, το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να σταθεί αρωγός και ρυθμιστής των προσπαθειών του μαθητή και να του παράσχει όλη την απαραίτητη πληροφόρηση. Και σ' αυτό ακριβώς το σημείο αναδεικνύεται ο αποφασιστικός ρόλος που πρέπει να παίζει η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη στο νέο εκπαιδευτικό σύστημα.⁸

Τα ερεθίσματα και η πληροφόρηση για τον μαθητή δεν μπορούν να εξασφαλιστούν μόνον από τον δάσκαλο και το αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας, απαραίτητη είναι και η ύπαρξη μιας σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης. Το συμπέρασμα μιας σειράς δραστηριοτήτων (συνέδρια και έρευνες) που διεξήγαγαν το 1993, σε συνεργασία με άλλους φορείς, η UNESCO και η Διεθνής Ομοσπονδία Βιβλιοθηκονομικών Ενώσεων και Οργανισμών (IFLA - International Federation of Library Associations and Institutions) ήταν ότι η σχολική βιβλιοθήκη (ή Κέντρο μέσων/πηγών πληροφόρησης) θεωρείται σήμερα, σε παγκόσμια κλίμακα, ουσιώδης συντελεστής για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης και για την εδραίωση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Γι' αυτόν το λόγο, ακολούθησε το 1996 η έκδοση μιας διακήρυξης με σκοπό την παγκοσμιοποίηση του θεσμού της σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφών, δίχως αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες δυνατότητες του σχολικού συστήματος κάθε χώρας. Το μανιφέστο αυτό εγκρίθηκε από την IFLA το 1998 και επικυρώθηκε από την ολομέλεια του συμβουλίου της UNESCO το 1999,⁹ με παράλληλη κοινοποίησή του στις κυβερνήσεις όλων των κρατών του κόσμου, με σκοπό την παρότρυνση για σχεδιασμό και υλοποίηση του μανιφέστου.

2. Το θεσμικό καθεστώς των σχολικών βιβλιοθηκών στην Ελλάδα

Με το νόμο 1566/85 -ο οποίος ισχύει μέχρι και σήμερα, για τις σχολικές βιβλιοθήκες- επιχειρήθηκε μια αναβάθμιση του θεσμού των σχο-

λικών βιβλιοθηκών. Το άρθρο 43 του νόμου αυτού ορίζει ότι «σε κάθε σχολείο Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης λειτουργεί σχολική βιβλιοθήκη...», η οποία απευθύνεται στους μαθητές, το διδακτικό προσωπικό αλλά και τους γατοίκους της κοινότητας. Ως υπεύθυνος της σχολικής βιβλιοθήκης ορίζεται ένας εκπαιδευτικός του σχολείου, ο οποίος στη Μέση Εκπαίδευση επιφορτίζεται από μαθητές του σχολείου.

Θέματα σχετικά με τη λειτουργία και την οργάνωση της σχολικής βιβλιοθήκης εξαντλούνται στη δεύτερη παράγραφο με τη φράση «η οργάνωση και η λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών, στην οποία περιλαμβάνεται και ο δανεισμός [...] καθορίζονται με αποφάσεις του σχολικού συμβουλίου». Ο εμπλουτισμός της συλλογής της βιβλιοθήκης είναι έργο των Σχολικών Επιτροπών, οι οποίες διαχειρίζονται τις σχετικές πιστώσεις του ΥΠΕΠΘ. Ειδική επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση του ΥΠΕΠΘ αναλαμβάνει τη σύνταξη καταλόγων από τους οποίους «θα επιλέγονται βιβλία για εμπλουτισμό των σχολικών βιβλιοθηκών».

Με το ίδιο άρθρο θεσπίζεται η δημιουργία βιβλιοθήκης για το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου, η οργάνωση και λειτουργία της οποίας ρυθμίζονται με απόφαση του ΥΠΕΠΘ. Με αποφάσεις επίσης του ίδιου ρυθμίζονται και οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή του άρθρου αυτού. Τέλος, το άρθρο αναφέρει ότι με προεδρικό διάταγμα μπορεί να συσταθούν θέσεις βιβλιοθηκονόμων για τη λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών.¹⁰

Ένα βασικό μειονέκτημα του νόμου σχετίζεται με τα πολλά συλλογικά όργανα που

8. Έχει διατυπωθεί από έρευνες ότι η χρησιμοποίηση της σχολικής βιβλιοθήκης επηρεάζει θετικά την ποιότητα στο διάβασμα και τη συνολική ακαδημαϊκή επιτυχία του παιδιού (Marchant, Maurice P., et al., 1984)

9. School Library Manifesto, ό.π. σημ. 4.

10. Βλ. για κριτική και περιγραφή του νόμου: Καψάλης 1989, Ντελόπουλος 1985, Ντελόπουλος 1989 Σαπουνιάκης 1986, Χαράμης 1992. Ενδιαφέρουν παραρτήματα και η συγκρότηση της Επιτροπής «προσωπικότητας», η οποία συγκροτήθηκε το 1995 για να εξετάσει το μέλλον των σχολικών βιβλιοθηκών (Βλ. το σχολιο των Χρονοπούλου Α. & Γιαννιπούλου Κ. 1995)

εμπλέκονται στο πρόγραμμα των σχολικών βιβλιοθηκών και το καθιστούν ελάχιστα ευέλικτο.¹¹ Γενικά, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το πλαίσιο του νόμου 1566/85 είναι ανεπαρκές για τους παρακάτω λόγους:

- ✓ Δεν αναφέρεται ο λόγος ύπαρξης σχολικής βιβλιοθήκης στα σχολεία, δηλαδή ο ρόλος της, οι σκοποί και οι στόχοι της, καθώς και οι υπηρεσίες που προσφέρει.
- ✓ Ένα ζωτικής σημασίας κομμάτι της, η οργάνωση και η λειτουργία της, ανατίθεται στο σχολικό συμβούλιο χωρίς να δίνονται έστω κάποιες κατευθυντήριες γραμμές. Δεν προβλέπεται εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας ο οποίος να ορίζει τους όρους που θα ακολουθούνται για την ίδρυση, την

οργάνωση, τη λειτουργία και την παροχή υπηρεσιών της σχολικής βιβλιοθήκης.

- ✓ Δεν γίνεται πουθενά λόγος για επιμόρφωση των υπευθύνων.
- ✓ Η δημιουργία θέσεων βιβλιοθηκονόμων, και μάλιστα κατάλληλα καταρτισμένων σε θέματα σχολικών βιβλιοθηκών, οι οποίοι θα ήταν οι πλέον κατάλληλοι για την οργάνωση και λειτουργία τους, δεν είναι υποχρέωση αλλά δυνατότητα, που υλοποιείται με προεδρικό διάταγμα.

Μετά την έκδοση του νόμου 1566/85 ακολουθήσε μια σειρά από νομοθετικές και ερμηνευτικές πράξεις, οι οποίες στόχευαν στη βελτίωση του καθεστώτος που είχε σχηματοποιήσει ο νόμος.¹²

11. Τα όργανα αυτά είναι: α) ο σύλλογος διδασκόντων των σχολείων, β) το μαθητικό συμβούλιο για τη Μέση Εκπαίδευση, γ) το σχολικό συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από τα εξής όργανα: τον σύλλογο διδασκόντων, το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, μαθητές του σχολείου και εκπρόσωπο της τοπικής αυτοδιοίκησης, δ) η σχολική επιτροπή, που αποτελείται από τα εξής πρόσωπα: τον διευθυντή του σχολείου, τον εκπρόσωπο του Δήμου ή της Κοινότητας, τον εκπρόσωπο του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, τον εκπρόσωπο των μαθητικών κοινοτήτων, και ε) η επιτροπή η υπεύνητη για σύνταξη καταλόγων με βιβλία κατάλληλα για σχολική βιβλιοθήκη, που αποτελείται από τα εξής πρόσωπα: έναν ειδικό σύμβουλο του υπουργού ως πρόεδρο, ένα μέλος του Π.Ι., έναν εκπρόσωπο των Β/θμιασών συνδικαλιστικών οργανώσεων των εκπαιδευτικών της δημόσιας Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης, έναν βιβλιοθηκονόμο και τρεις εκπαιδευτικούς αποσπασμένους στην κεντρική υπηρεσία του ΥΠΕΠΘ.

12. Για την υλοποίηση του Ν. 1566/85 έχουν εκδοθεί οι ακόλουθες νομοθετικές και ερμηνευτικές πράξεις: α) Το άρθρο 43 του Ν. 1824/88 συμπληρώνει τις § 4 και 6 περί εμπλουτισμού της Σ.Β. σε βάρος των πιστώσεων του λογαριασμού Μαθητικής Πόρους. β) Η απόφαση του ΥΠΕΠΘ Γ2577/10.2.86, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 43 § 6 του Ν. 1566/85, ρυθμίζει τα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των βιβλιοθηκών του εκπαιδευτικού προσωπικού των Δημοσίων Γυμνασίων και Λυκείων. γ) Η απόφαση του ΥΠΕΠΘ Γ1/24143/27.1.87, η οποία εκδόθηκε για να τονίσει ότι ο εμπλουτισμός της σχολικής βιβλιοθήκης γίνεται όπως ορίζει ο νόμος 1566/85, άρθρο 43. Συνεπώς, οι σύλλογοι γονέων και τα Δημοτικά σχολεία δεν πρέπει να ζητούν χρήματα ή βιβλία από το ΥΠΕΠΘ. Αυτό μας κάνει να υποθέσουμε ότι οι προβλεπόμενες πιστώσεις

δεν έφταναν στα σχολεία, τα οποία αντιμετώπιζαν προβλήματα με τον εμπλουτισμό της σχολικής βιβλιοθήκης τους. δ) Η απόφαση του ΥΠΕΠΘ Γ1/26/68/29.1.87, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 6 του Ν. 1566/85, ρυθμίζει τα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των βιβλιοθηκών του εκπαιδευτικού προσωπικού των δημόσιων Νηπιαγωγείων και Δημοτικών σχολείων. Οι βιβλιοθήκες αυτές είναι ανεξάρτητες από τις σχολικές όσον αφορά στον τρόπο λειτουργίας και τον εμπλουτισμό τους. Αποτελούνται από βιβλία που υποστηρίζουν το αναλυτικό πρόγραμμα αλλά και από όσα μπορούν να «ανεβάσουν το μορφωτικό επίπεδο των εκπαιδευτικών της Α/θμιας εκπαίδευσης», τα οποία επιλέγει και αποστέλλει στα σχολεία το Υπουργείο Παιδείας. Ο δανεισμός επιτρέπεται στο πρωτοβάθμιο για 8 ημέρες. Υπεύθυνος για τη λειτουργία κάθε τέτοιου βιβλιοθήκης είναι ο διευθυντής ή ο υποδιευθυντής του σχολείου, ο οποίος συνεργάζεται με το σχολικό συμβούλιο και στο τέλος της σχολικής χρονιάς συντάσσει έκθεση για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης, την οποία καταθέτει στο γραφείο του αρμόδιου σχολικού συμβούλου μαζί με προτάσεις των εκπαιδευτικών. Η βιβλιοθήκη είναι διαθέσιμη στους εκπαιδευτικούς άλλων βαθμίδων αλλά και στους γονείς των μαθητών, οι οποίοι μπορούν να δανειστούν βιβλία για 4 ημέρες - κάτι που δεν ισχύει για τις αντίστοιχες βιβλιοθήκες της Β/θμιας εκπαίδευσης. Πρέπει να παρατηρήσουμε στο σημείο αυτό ότι η επιλογή των βιβλίων από το Υπουργείο δεν είναι και η πλέον πρόσφορη. Η δυνατότητα επιλογής των βιβλίων από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς των σχολείων είναι, κατά τη γνώμη μας, πιο ενδεδειγμένη, αφού μόνον αυτοί γνωρίζουν τις ελλείψεις της βιβλιοθήκης τους σε βιβλία και περιοδικά, καθώς και τα ιδιαίτερα προβλήματα του σχολείου τους, τα οποία ζητούν λύση (π.χ. παλινοστούντες μαθητές κ.ά.). Διαπιστώνουμε ότι προβλέπεται να υπάχουν τριών ειδών βιβλιοθήκες

Το σημαντικότερο όμως κατά τη γνώμη μας κείμενο νομοθετικού περιεχομένου, που έρχεται να καλύψει τα κενά του άρθρου 43 του 1566/85 είναι η εγκύκλιος Γ1/1221/16.11.88 του ΥΠΕΠΘ με θέμα: «*Σημασία-σκοποί-οργάνωση και λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών*».

Είναι η εγκύκλιος με βάση την οποία λειτουργούν οι σχολικές βιβλιοθήκες σήμερα στη χώρα μας, αφού δεν έχει υπάρξει καμιά αλλαγή στην υπάρχουσα νομοθεσία από την έκδοσή της και μετά. Η εγκύκλιος αυτή σκοπό έχει να ενεργοποιήσει την παράγραφο 2 του άρθρου 43 του ν. 1566/85: «*Η οργάνωση και λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών, στην οποία περιλαμβάνεται και ο δανεισμός βιβλίων, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια, καθορίζονται*

με αποφάσεις του σχολικού συμβουλίου ...» σχετικά με τις σχολικές βιβλιοθήκες όλων των βαθμίδων. Στην αρχή προτάσσει τη σημασία και τη σκοποθεσία της ίδρυσης και της λειτουργίας των σχολικών βιβλιοθηκών και κατόπιν εκφράζει τις απόψεις του ΥΠΕΠΘ για ένα γενικό πλαίσιο οργάνωσής τους. Επισημαίνει επίσης από την αρχή ότι είναι ενδεικτική και ότι δεν δεσμεύει τους σχολικούς συμβούλους και τις επιτροπές βιβλιοθηκών στις αποφάσεις τους. Αναλυτικότερα, η εγκύκλιος αυτή αναφέρεται στη σημασία της Σχολικής Βιβλιοθήκης (Σ.Β.),¹³ στους σκοπούς και στους στόχους της Σ.Β.,¹⁴ στην οργάνωση και τη λειτουργία των Σ.Β.¹⁵

Η εγκύκλιος καλύπτει οπωσδήποτε κάποια κενά του Ν. 1566/85, άρθρο 43, και εν μέρει

στα σχολεία. Βιβλιοθήκη για το εκπαιδευτικό προσωπικό, μία γενική για όλους τους μαθητές και βιβλιοθήκες κατά τάξεις. Οι δύο πρώτες είναι ανοιχτές στο Δήμο ή την Κοινότητα, πράγμα που δείχνει διάθεση για άνοιγμα του σχολείου προς την κοινωνία. Ωστόσο, η ύπαρξη μιας και μόνο οργανωμένης βιβλιοθήκης θα αποτελέσει εγγύηση καλύτερης λειτουργικότητας και θα επέφερε εξοικονόμηση χρόνου, χρημάτων και δυνάμεων. ε) Έχουν εκδοθεί επίσης η Φ. 8/272/Γ1/846/11.11.1987 για τη συγκρότηση επιτροπής για σύνταξη καταλόγου βιβλίων των βιβλιοθηκών, η Φ. 8/276/Γ1/845/11.11.1987 για τη συγκρότηση επιτροπής για τη σύνταξη καταλόγου βιβλίων των βιβλιοθηκών του εκπαιδευτικού προσωπικού της Αθηνάς εκπαίδευσης και η Γ2/768.Ι.1988 για τη συγκρότηση επιτροπής για τη σύνταξη καταλόγου βιβλίων των βιβλιοθηκών του εκπαιδευτικού προσωπικού της Βθηνάς εκπαίδευσης.

13. Συνοπτικά, στο κεφάλαιο αυτό η εγκύκλιος αναφέρει το ρόλο που διαδραματίζει η Σ.Β. στα σύγχρονα σχολεία: *αναβαθμίζει ποιοτικά την εκπαίδευση, στηρίζει το αναλυτικό πρόγραμμα, διαμορφώνει πολίτες με δημοκρατικό τρόπο σκέψης και ζωής, καλλιεργεί τη φιλία μεταξύ των λαών, αναπτύσσει την κριτική και δημιουργική σκέψη και γενικά «*συμβάλλει ουσιαστικά στην πολύπλευρη καλλιέργεια και ολοκλήρωση της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου*»*

14. Οι σκοποί και οι στόχοι που πρέπει να επιδιώκει η Σ.Β. διακρίνονται σε γενικούς και ειδικούς. Γενικοί σκοποί της Σ.Β. είναι να συμβάλλει στην επίτευξη των σκοπών της παιδείας εντασσόμενη στο μαθησιακό πρόγραμμα, να υπηρετεί το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, να δημιουργεί προϋποθέσεις για ίσες ευκαιρίες αλλά και ίσες αφετηρίες στην εκπαίδευση. Ειδικοί σκοποί-στόχοι της Σ.Β. είναι να λειτουργεί ως δανειστική ή τα άτομα της σχολικής κοινότητας αλλά και τους κατοίκους της περιοχής,

να στηρίζει με υλικό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, να καλλιεργεί τη φιλαναγωγία των μαθητών, να λειτουργεί ως εναλλακτικός πολιτιστικός χώρος.

15. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τέσσερις επιμέρους ενότητες: i. Η Γενική Σχολική Δανειστική Βιβλιοθήκη (Γ.Σ.Δ.Β.). Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η οργάνωση, ο χώρος στέγασης και η συλλογή. Με τη Γ.Σ.Δ.Β. θα συγχωνευτούν όσες βιβλιοθήκες λειτουργούσαν στο σχολείο -ακόμη και η βιβλιοθήκη του εκπαιδευτικού προσωπικού. Ως αναγνωστήριο (θα λειτουργεί κατά τα διαλείμματα και 3-4 ώρες από τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών με ευθύνη του Συλλόγου Γονέων. Τονίζεται πως εκείνο που πρέπει να απασχολήσει το Σχολικό Συμβούλιο και την Επιτροπή Βιβλιοθήκης είναι ο εξοπλισμός της Σ.Β. με τα κατάλληλα έπιπλα. Γίνεται επίσης αναφορά για τον τρόπο φροντίδας των βιβλίων (Νοσοκομείο Βιβλίων). ii. Βιβλιοθήκες τάξεων (Β.Τ.). Οι βιβλιοθήκες τάξεων λειτουργούν παράλληλα με τη Γ.Σ.Δ.Β., έχουν δικό τους εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας και οργάνωσης, με υπεύθυνο έναν εκπαιδευτικό και συνυπεύθυνο βιβλιοθηκάρους δυο-τρεις μαθητές. Εμπλουτίζονται με βιβλία απαραίτητα για τη διδακτική πράξη και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών, τα οποία δανειζόταν από τη Γ.Σ.Δ.Β. ή φέρνουν οι ίδιοι οι μαθητές. iii. Εκπαιδευτική Βιβλιοθήκης (Ε.Β.). Κρίνεται απαραίτητη η συγκρότηση Ε.Β., που αποτελείται από δύο εκπαιδευτικούς και τρεις γονείς. Έχει διαχειριστική ευθύνη που έγκειται στην διασφάλιση της περιουσίας της Σ.Β., στην επίσημηση προβλημάτων και ελλείψεων, στην προσπάθεια υλοποίησης των αποφάσεων του σχολικού συμβουλίου που αφορούν στην οργάνωση και λειτουργία της Σ.Β. και στο δανεισμό βιβλίων. Καθήκον της είναι η άμεση σύνταξη κανονισμού λειτουργίας της Σ.Β. και ως δανειστικής. Στα μέλη της ανήκουν και οι γονείς που παίρνουν ρόλο βι-

συμβαδίζει με τις σύγχρονες προδιαγραφές, αν λάβουμε υπόψη ότι είχε εκδοθεί 10 χρόνια πριν κυκλοφορήσει το μανιφέστο της ΟΥΝΕΣΚΟ για τις σχολικές βιβλιοθήκες. Σίγουρα υπάρχουν ελλείψεις και απαιτείται αναθεώρηση και αναβάθμιση τόσο του ρόλου όσο και του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της.

Για παράδειγμα, η εγκύκλιος δεν αφήνει να εννοηθεί ότι η σχολική βιβλιοθήκη είναι αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας ούτε κάνει αναφορά στην αξιοποίηση της πληροφωρίας για τη γνώση και τη μάθηση. Απουσιάζει παντελώς ως στόχος η χρησιμοποίηση των νέων τεχνολογιών όσον αφορά στην οργάνωση αλλά και στις πηγές πληροφόρησης. Δεν αναφέρει όρους χρηματοδότησης, κάτι που είναι ασαφές και στον νόμο. Ορίζει και πάλι ως υπεύθυνους τους δασκάλους και τους γονείς, αφήνοντας μετέωρο για άλλη μία φορά το διορισμό ειδικών βιβλιοθηκονόμων.

Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, οι σκοποί και οι στόχοι της σχολικής βιβλιοθήκης, όπως περιγράφονται στην εγκύκλιο, ανταποκρίνονται στους γενικούς σκοπούς της εκπ-σης, οι οποίοι, σύμφωνα με το νόμο 1566/85, είναι να υποβοηθηθούν οι μαθητές ώστε να γίνουν ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν το πνεύμα και το σώμα τους, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές τους και να α-

ναπτύξουν δημιουργική και κριτική σκέψη. Στον ίδιο νόμο αναφέρεται ότι ένας από τους βασικούς συντελεστές για την επίτευξη αυτών των σκοπών είναι τα αναλυτικά προγράμματα, τα σχολικά βιβλία και τα λοιπά διδακτικά μέσα, καθώς και η σωστή τους χρήση.¹⁶

Επομένως, αν θεωρήσουμε ότι η σχολική βιβλιοθήκη είναι ένα μέσο που υπηρετεί το γενικό σκοπό της εκπαίδευσης, πρέπει να αποτελέσει λειτουργικό κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας προκειμένου να επιτύχει την αποστολή της. Πέρα, όμως, από την έκδοση νομοθετημάτων σημασία έχει και η πρακτική εφαρμογή τους.

3. Η πραγματικότητα των σχολικών βιβλιοθηκών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: παρελθόν, παρόν και μέλλον

Οι σχολικές βιβλιοθήκες αποτέλεσαν αντικείμενο νομοθετικών ρυθμίσεων από την απαρχή ακόμα του ελληνικού κράτους. Με μικρότερα ή μεγαλύτερα κενά ανάμεσα στις δεκαετίες υπήρξαν πολλά σχετικά νομοθετήματα, τα οποία εναρμονίζονταν με τα εκάστοτε εκπαιδευτικά προγράμματα και τα οποία αντικατόπτριζαν την εκάστοτε γενικότερη φιλοσοφία της εκπαίδευσης. Αυτό που έχει σημασία όμως είναι αν οι εκ-

βιβλιοθήκιοι (εννοεί αυτούς που ορίστηκαν για να λειτουργούν τη Σ.Β. τις ώρες εκτός σχολικού ωραρίου), μέχρι να διοριστούν στα σχολεία βιβλιοθηκάριοι, όπως ορίζει η § 8 του άρθρου 43. iv. Η βιβλιοθήκη ως πνευματικό κέντρο. Στην τελευταία ενότητα αυτού του κεφαλαίου η Σ.Β. χαρακτηρίζεται ως πνεύματος πνευματικός, ψυχολογικός, πληροφοριακός και μορφωτικός για την περιοχή του σχολείου και περιγράφονται διάφορες εναλλακτικές χρήσεις της ως πνευματικό πλέον κέντρο: εκδόσεις ζωγραφικής, γλυπτικής κτλ. καλλιτεχνών ή των μαθητών, συναυλίες, «φιλολογικά απογεύματα», παρουσιάσεις βιβλίων και πολλές άλλες. Επειδή οι εκδηλώσεις αυτές πραγματοποιούνται μέσα στη Σ.Β., μπορούν να επιτύχουν και την αδιάκοπη επαφή των παιδιών με τα βιβλία (έτσι και οπτικά). Μικρή αναφορά γίνεται επίσης τόσο στις δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές ώστε να βρουν μόνοι τους αυτό που ψάχνουν όσο και στους τρόπους προώγησης των παιδικών βιβλίων. Το κεφάλαιο της εγκυκλίου με τί-

λο «Στόχοι του Υ.Π.Ε.Π.Θ.» περιγράφει τον τρόπο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και των γονέων που θα αναλάβουν την οργάνωση και λειτουργία της Σ.Β., ένα πολύ δύσκολο και συνάμα ιδιαίτερα σοβαρό έργο. Αναφέρει ότι το ΥΠΕΠΘ προγραμματίζει τη διεξαγωγή σεμιναρίων με τίτλο: «Οργάνωση και λειτουργία Σ.Β.», τα οποία θα συνοδεύονται από πρακτική εφαρμογή και άσκηση και στα οποία θα επιμορφωθεί αρχικά ένας σχολικός σύμβουλος από κάθε νομό. Στη συνέχεια, αυτοί οι σχολικοί σύμβουλοι θα λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές και θα επιμορφώσουν σε σχετικά σεμινάρια τους υπεύθυνους για τις Σ.Β. εκπαιδευτικούς και τους «βιβλιοθηκάρους» γονείς. Συνιστά επίσης τη συνεργασία της Σ.Β. με τις άλλες βιβλιοθήκες της περιοχής (Δημοτικές, Κοινωνικές κτλ.), ώστε να αποτελέσουν οργανωμένο δίκτυο βιβλιοθηκών, καθώς και τη συνεργασία τους με τις κινητές βιβλιοθήκες των Δημοσίων Βιβλιοθηκών όπου υπάρχουν.

16. Νόμος 1566/85

φρασμένες με τα διάφορα νομοθετήματα προθέσεις των διαφόρων κυβερνήσεων έγιναν πράξη. Πάντως ερευνητικά στοιχεία δείχνουν ότι σχολικές βιβλιοθήκες υπήρξαν¹⁷ και υπάρχουν σε αρκετά Δημοτικά σχολεία της Ελλάδας.

Σήμερα, σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Σχολικών Κτιρίων (Ο.Σ.Κ.):

✓ Οι προδιαγραφές για τον σχεδιασμό των διδακτηρίων είναι οι ίδιες από το 1982, πριν δηλαδή από την ψήφιση του τελευταίου νόμου 1566/85 και της εγκυκλίου Γ1/1221/ 16.11.88 για τις σχολικές βιβλιοθήκες.

✓ Σε κάθε νέο σχολικό κτίριο προβλέπεται πάντα αίθουσα για βιβλιοθήκη -δίνονται διαφορετικές προδιαγραφές για τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

✓ Περιγράφονται με λεπτομέρεια οι δραστηριότητες που πρέπει να εκτελούνται στη σχολική βιβλιοθήκη (δανεισμός βιβλίων, εντύπων, φιλμς, κασετών, μελέτη βιβλίου ή εντύπου, αρχειοθέτηση), οι προδιαγραφές λειτουργίας του χώρου (επιφάνεια ανά μαθητή, ελεύθερο ύψος, φυσικός φωτισμός, το είδος του τεχνικού φωτισμού, μόνωση, αερισμός κτλ.), ο μόνιμος, κινητός και κοινόχρηστος εξοπλισμός (π.χ. ράφια, κρεμάστρες, γραφείο, καθίσματα, οθόνη προβολής, τρόλεϊ με τηλεόραση κτλ.), παροχές (πρίζα, προβολέας κτλ.) και προτεινόμενα υλικά.¹⁸

✓ Στον πίνακα προτεινόμενου εξοπλισμού για το Δημοτικό σχολείο περιγράφονται οι διαστάσεις των επίπλων της σχολικής βιβλιοθήκης (π.χ. τα ράφια της βιβλιοθήκης πρέπει να έχουν 200 εκ. ύψος, 120 εκ. μήκος και πλάτος 30 εκ.).¹⁹

✓ Υπάρχουν σαφείς προδιαγραφές για τον σχεδιασμό της αίθουσας της Σ.Β. Προβλέπονται τέσσερις τύποι σχολικών βιβλιοθηκών, ανάλογα με την οργανικότητα του σχολείου, από τριθέσιο έως δωδεκαθέσιο. Π.χ. για ένα οκταθέσιο δημοτικό σχολείο με δυναμικό 180 μαθητών, με μέση χρήση μαθητών 18, προβλέπεται αναλογία 1,86 τ.μ. ανά μαθητή και αναλογία βιβλίων 8 ανά μαθητή. Η επιφάνεια της βιβλιοθήκης βάσει στάνταρντς υπολογίζεται 33,48 και η προτεινόμενη είναι 39 ή 52 τ.μ..²⁰

✓ Υπάρχει σχεδιάγραμμα κάτοψης και των τεσσάρων τύπων βιβλιοθηκών, όπου φαίνεται η θέση του γραφείου του υπεύθυνου, του βιβλιοστασίου και του αναγνώστηριου.²¹

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι ενώ κατά τον

17. Για παράδειγμα το 1955, το 80,7% των Δημοτικών σχολείων διέθεταν σχολική βιβλιοθήκη με Μέσο Όρο βιβλίων εκπαιδευτικών και μαθητών ανά σχολείο 52 & 51 αντίστοιχα, ενώ το 1973 το ποσοστό αυτό αυξήθηκε σε 91,3% (το 36% των συγκεκριμένων σχολείων διέθετε περισσότερα από 100 βιβλία) (Επεξεργασία στοιχείων της ΕΣΥΕ από τους συγγραφείς). Δυστυχώς από τότε μέχρι σήμερα η ΕΣΥΕ δε δημοσίευσε στοιχεία για την υπαρχή και τη λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών. Έρευνα σε 15 Δημοτικά σχολεία της πόλης της Λαμίας, που διεξήχθη από τον Β.Δ. Αναγνωστόπουλο (1989) και 37 επιμορφούμενους δασκάλους της ΣΕΑΔΕ τη σχολική χρονιά 1987-1988 με σκοπό την καταγραφή και περιγραφή των σχολικών βιβλιοθηκών και των παιδικών βιβλίων που περιέχουν, τη λειτουργία τους, τον εμπλουτισμό τους κτλ. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι υπάρχει στα σχολεία γενική βιβλιοθήκη στην οποία βρίσκονται και τα παιδικά βιβλία. Υπεύθυνος για τη λειτουργία είναι ένας εκπαιδευτικός. Οι βιβλιοθήκες λειτουργούν ως δανειστικές χωρίς καρτέλες, με τετράδιο δανεισμού. Κάθε σχολείο δανείζει κατά μέσο όρο 15-20 βιβλία την εβδομάδα. Η αναλογία στο σύνολο των βιβλίων και των μαθητών είναι 1:2. Ο εμπλουτισμός της συλλογής γίνεται από δωρεές, τη σχολική εφορεία, την τοπική αυτοδιοίκηση, τον σύλλογο γονέων και το Υπουργείο Παιδείας. Έρευνα για τις σχολικές βιβλιοθήκες στα Δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, που διεξήγαγε ο Γ. Καψάλης (1989). Κατά την έρευνα αυτή, στο σύνολο των 22 σχολείων που λειτουργούν εκείνη την χρονική στιγμή στα Γιάννενα, τα 18 διαθέτουν Σ.Β. αλλά κανένα από αυτά δεν έχει ιδιαίτερο χώρο για σχολική βιβλιοθήκη. Ως Σ.Β. θεωρείται μια ξύλινη ή και μεταλλική προθήκη τοποθετημένη στα 8 σχολεία στο διώροφο, στα 6 στις αίθουσες διδασκαλίας, στα 3 στο γραφείο του διευθυντή και σε ένα σχολείο σε μια αίθουσα «γενικής χρήσης». Από 100 και πάνω βιβλία διαθέτουν οι 10 από αυτές και η μία μόνο από τις 10 αριθμεί πάνω από 300 βιβλία. Ο εμπλουτισμός των περισσότερων σχολικών βιβλιοθηκών γίνεται με εισφορές του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων.

18. ΤΟΜΕΑΣ: ΕΚΠ.-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΜΟΝΑΔΑ: βιβλιοθήκη

19. Πίνακας προτεινόμενου εξοπλισμού Δημοτικού Σχολείου.

20. Πίνακας Εξέλιξης Μονάδων Βιβλιοθήκης.

21. ΤΟΜΕΑΣ: ΕΚΠ.-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΜΟΝΑΔΑ: βιβλιοθήκη, τύποι βιβλιοθήκης: I., II., III., IV..

σχεδιασμό ενός διδακτηρίου προβλέπεται πάντοτε και ο σχεδιασμός αίθουσας για βιβλιοθήκη, οι προδιαγραφές επιφάνειας δεν τηρούνται πολλές φορές λόγω των μικρών οικοπέδων. Ο χώρος της βιβλιοθήκης διατίθεται για κάτι άλλο. Δεν τηρείται κανένας κανόνας για το σημείο που πρέπει να βρίσκεται η Σ.Β., ώστε να εκπληρώνονται καλύτερα οι σκοποί της. Πολλές φορές η αίθουσα της βιβλιοθήκης τοποθετείται εκεί όπου «βολεύει» τους κατασκευαστές, στο ισόγειο, στον πρώτο όροφο, δίπλα στο γυμναστήριο ή στη σοφίτα. Με την προϋπόθεση πως υπάρχει η δυνατότητα κατασκευής της βιβλιοθήκης, το έργο τους θα διευκολυνόταν, αν υπήρχαν σαφείς σχετικές οδηγίες.

Μέχρι σήμερα η μέριμνα για τη λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών είναι πολύ περιορισμένη αφού:

- Καμία συστηματική καταγραφή των στοιχείων που αφορούν στις σχολικές βιβλιοθήκες της Α/θμιας Εκπαίδευσης δεν έχει διενεργηθεί, από όσο γνωρίζουμε, τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας.
- Δεν έχει εκδοθεί κάποιο προεδρικό διάταγμα, με βάση το οποίο να συστήνονται θέσεις βιβλιοθηκάρων για τη λειτουργία των σχολικών βιβλιοθηκών, όπως προβλεπόταν από το νόμο 1566/88.²²
- Δεν έχει εφαρμοστεί ποτέ το τελευταίο κεφάλαιο της Γ1/1221/16.11.88 εγκυκλίου, που αναφέρεται στην επιμόρφωση των σχολικών συμβούλων και κατόπιν των εκπαιδευτικών πάνω σε θέματα λειτουργίας και οργάνωσης των σχολικών βιβλιοθηκών.²³

Με βάση τα στοιχεία που παραθέσαμε, το πρώτο συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι δεν λειτουργούν σε όλα τα σχολεία της χώρας μας οργανωμένες σχολικές βιβλιοθήκες με κρατική μέριμνα. Οι προθέσεις των εκάστοτε κυβερνήσεων για ίδρυση αλλά και λειτουργία σχολικών βιβλιοθηκών εξαντλήθηκαν στη έκδοση νομοθετικών ρυθμίσεων που δεν έγιναν ποτέ πράξη. Ο τελευταίος νόμος 1566/85 όπως και η εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ Γ1/1221/16.11.88 παρα-

μένει ανενεργός. Παρόλα αυτά, υπάρχουν σχολικές βιβλιοθήκες σε κάποια σχολεία, τις οποίες μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε ως εξής:

1. Αυτές που οφείλουν την ύπαρξή τους στο ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών, σχολικών συμβούλων και συλλόγων γονέων και είναι είτε κεντρικές είτε τάξεων. Υπήρχαν και υπάρχουν και σήμερα εκπαιδευτικοί, οι οποίοι θέλουν και προσπαθούν, πολλές φορές κάτω από δύσκολες συνθήκες, να ιδρύσουν και να θέσουν σε λειτουργία βιβλιοθήκες στα σχολεία που εργάζονται. Όμως δεν είναι τόσοι, ώστε να αντισταθμίζεται η απουσία της πολιτείας, ενώ οι βιβλιοθήκες που ιδρύονται από τέτοιες πρωτοβουλίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις σημερινές ανάγκες.
2. Αυτές που δημιουργούνται και λειτουργούν κατόπιν ένταξης των σχολείων σε περιστασιακά ή πιλοτικά προγράμματα (βλ. πρόγραμμα ενισχυτικής διδασκαλίας, ολοήμερο σχολείο).

Η θεσμική εξέλιξη και η ανασκόπηση της πραγματικότητας των σχολικών βιβλιοθηκών στη χώρα μας μάς οδηγούν σε μια σειρά υποθέσεων για τους λόγους που δεν ευδοκίμησε στη χώρα μας ο θεσμός των σχολικών βιβλιοθηκών. Τέσσερις είναι, κατά τη γνώμη μας, οι βασικοί λόγοι στους οποίους οφείλεται η σημερινή κατάσταση των σχολικών βιβλιοθηκών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

- ✓ Η σχολική βιβλιοθήκη δεν αντιμετωπίστηκε ποτέ ως ουσιαστικό στοιχείο κάποιου εκπαιδευτικού προγράμματος.²⁴ Η καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία, ακόμη και σήμερα, μπορεί να διεκπεραιωθεί και χωρίς αυτήν. Για να λειτουργήσει όμως ένας θεσμός, δεν αρκεί μόνο η θέσπιση σχετικών νομοθετημάτων. Πρέπει να εφαρμοστούν άμεσα στην

22. Οικονομοπούλου, 1998.

23. Το στοιχείο αυτό προέκυψε από σχετική ερώτησή μας σε σχολικούς συμβούλους

24. πβ. και Σοφούλης, Κ. 2001, 33

πράξη, και στην χώρα μας αυτό δεν συνέβη με τις σχολικές βιβλιοθήκες. Η απουσία τους από τα σχολεία έχει άμεση σχέση-όπως πολλοί ισχυρίζονται- με την επικρατούσα λογική για το σχολικό εγχειρίδιο και το αναλυτικό πρόγραμμα. Η κυριαρχία του «ενός και μοναδικού»²⁵ σχολικού εγχειριδίου, το οποίο ικανοποιεί τις ανάγκες ενός κλειστού αναλυτικού προγράμματος, δεν ευνόησε την ανάπτυξη των σχολικών βιβλιοθηκών.²⁶ Μ' άλλα λόγια, δεν υπήρξε μια ολοκληρωμένη πολιτική για το ρόλο της βιβλιοθήκης στην εκπαίδευση και στην Παιδεία.²⁷

✓ Παρατηρείται μια αναντιστοιχία ανάμεσα στους γενικούς σκοπούς της εκπαίδευσης, όπως ορίζονται στο νόμο 1566/85, και στα προγράμματα σπουδών. Όπως τονίζεται στο Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Ε.Π.Π.Σ.) του 1998, το οποίο εκδόθηκε με βάση τους γενικούς σκοπούς της εκπαίδευσης, «βασικό συστατικό για την επιτυχία κάθε εκπαιδευτικής αλλαγής είναι το περιεχόμενο σπουδών, το οποίο αποτυπώνεται στο πρόγραμμα σπουδών και στα διδακτικά βιβλία». Στο Ε.Π.Π.Σ. αναφέρεται ότι η ύλη των μαθημάτων θα πρέπει να δίνεται υπό μορφή προβλήματος προς επίλυση και όχι ως έτοιμη γνώση. Μόνον έτσι θα καλλιεργηθεί η κριτική και δημιουργική σκέψη του μαθητή. Όσον αφορά στη μέθοδο, πρέπει να υπάρχει ένας συγκεκρισμός στο «τι» (γνωστικό αντικείμενο) και στο «πώς» (μέθοδος και μέσα), ώστε το γνωστικό αντικείμενο να γίνει μορφωτικό αγαθό για τον μαθητή. Μέσα από την κατάλληλη διδακτική πορεία, ο μαθητής θα πρέπει να αυτενεργεί και να κατευθύνεται στις πηγές και στα μέσα απόκτησης της γνώσης, που είναι η βιβλιοθήκη, ο Η/Υ, το εργαστήριο. Η γνώση θα πρέπει να συνδέεται, αν όχι με τα ίδια τα πράγματα, τουλάχιστον με τις εικόνες τους. Μέσα από τα κατάλληλα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενεργητική μεθοδολογία.²⁸ Γίνεται απόλυτα σαφές ότι σε τέτοια προγράμματα σπουδών η βιβλιοθήκη τοποθετείται στην καρδιά της σχολικής πράξης και ότι αυτά δεν μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς την

ύπαρξη μιας καλά οργανωμένης και πλούσια εμπλουτισμένης βιβλιοθήκης. Τέτοια προγράμματα πρέπει όμως να εφαρμόζονται στην πράξη και όχι να υπάρχουν απλώς ως εισηγήσεις. Πολλοί εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν στην καθημερινή σχολική πράξη προγράμματα και δραστηριότητες που απαιτούν ενεργητική συμμετοχή των παιδιών (Περιβαλλοντική Αγωγή, Αγωγή Υγείας) και

25. Η πατρότητα του όρου «ένα και μοναδικό εγχειρίδιο», ανήκει σε «παλιού υπουργό», ο οποίος όταν ρωτήθηκε από το Σ. Καργάκο, για το αν θα συνεχιστεί το καθεστώς του ενός σχολικού εγχειριδίου του αποκαίριου κατά λέξη, όπως αναφέρει ο Σ. Καργάκος: «Ναι θα συνεχιστεί το καθεστώς της δικτατορίας του ενός και μοναδικού σχολικού εγχειριδίου» (Καργάκος, 1998, σ. 78). Η αρχή της αναλογικότητας για τη «δικτατορία του ενός και μοναδικού σχολικού εγχειριδίου» ισχύει σε κάθε βαθμίδα της ελληνικής εκπαίδευσης. Βλ. σχετικά Ζάχος Γ., 1988.
26. α) Μπουζάκης, 1998, ό.π., Χαραμής, 1997, ο.π., Γεωργουσόπουλος, 1998, Ντελόπουλος, Καργάκος, ό.π. β) Από την άλλη, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η έλλειψη σχολικής βιβλιοθήκης λειτουργεί ανασταλτικά για την εφαρμογή κάποιων καινοτομιών. Το φθινόπωρο του 1994 με τη θεσμοθέτηση «των συνθετικών δημιουργικών εργασιών» με το Π.Δ. 409/1994 δινόταν η ευκαιρία στους μαθητές να απεγκλωβιστούν από τη τακτική της παθητικής στάσης και την αποστήθιση της περιορισμένης στα σχολικά εγχειρίδια γνώσης (Κυρίδης, 1994) και να εργαστούν δημιουργικά, καλλιεργώντας τον ερευνητικό τρόπο μάθησης, την κριτική τους σκέψη και τη φαντασία τους. Όμως και αυτό το διάταγμα περιέπεσε σε αχρηστία. Οι λόγοι είναι πολλοί και ποικίλοι (Βλ. Παναγιωτόπουλου, Ι. Μ., Η συνθετική δημιουργική εργασία στο σχολικό πρόγραμμα θεωρία και Πράξη, Αθήνα 1997). Ένας από αυτούς είναι η ανυπαρξία μιας συστηματικά οργανωμένης και λειτουργικής σχολικής βιβλιοθήκης, η οποία θα έδινε στους μαθητές τη δυνατότητα διερεύνησης του προς μελέτη θέματος μέσα από μια ποικιλία μέσων και πηγών. Αυτό το πρόβλημα αντιμετωπίζουν πάρα πολλοί εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να ξεφύγουν από τη λεγόμενη, σύμφωνα με τον Πάουλο Φρέιρε «τραπέζικη» μέθοδο αγωγής (Freire P., 1985· Χαραμής Π., 1998) και να εφαρμόσουν σύγχρονες μεθόδους και μορφές διδασκαλίας (ερευνητική μέθοδο, συνεργατική). Οι μαθητές είναι αναγκασμένοι να αναζητήσουν πηγές γνώσης και πληροφορήσης έξω από το σχολείο, κάτι που δεν είναι πάντοτε εύκολο.
27. Αρσένιος, 1998
28. «Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για τη Γλώσσα στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό Σχολείο», Ενιαίο Λύκειο, 1998

συλλογή πληροφοριών από διάφορα μέσα πληροφόρησης. Οι προσπάθειες όμως αυτές έχουν αποσπασματικό χαρακτήρα, αφού είναι προαιρετικές και δεν είναι οργανικά ενταγμένες στα Αναλυτικά Προγράμματα.

- ✓ Έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής. Δεν υπάρχουν κατάλληλα σχεδιασμένοι χώροι για να στεγάσουν τις σχολικές βιβλιοθήκες, επίσης και κονδύλια για τον εμπλουτισμό τους. Ένας τέτοιος θεσμός απαιτεί υψηλά ποσά για να μπορέσει να υλοποιηθεί.
- ✓ Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν πολλές φορές το ρόλο που μπορεί να παίξει και τις υπηρεσίες που μπορεί να πράξει να προσφέρει μία σχολική βιβλιοθήκη στο σύγχρονο σχολείο: έτσι, ανάμεσα στις άμεσες προτεραιότητές τους δεν βρίσκεται η άσκηση πίεσης για την ίδρυση και την ανάπτυξη βιβλιοθηκών. Επίσης, δεν έχουν διδαχθεί τον τρόπο αξιοποίησης της βιβλιοθήκης στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη ούτε και δεξιότητες χρήσης των πληροφοριών που προσφέρει κάθε βιβλιοθήκη, ώστε να μπορούν, με τη σειρά τους, να διδάξουν αυτά τα πράγματα στους μαθητές τους. Αν όμως αυτοί που καλούνται να εφαρμόσουν έναν θεσμό δεν είναι ενημερωμένοι και δεν πιστεύουν σ' αυτόν, τότε είναι σίγουρο ότι ο θεσμός θα αποτύχει.

4. Ο θεσμός των σχολικών βιβλιοθηκών στο εξωτερικό

Θα αναφερθούμε σε μερικά θετικά παραδείγματα της λειτουργίας των σχολικών βιβλιοθηκών σε τρία ευρωπαϊκά κράτη²⁹ με σκοπό αφενός να επιστημονούμε τις διαφορές τους από τη χώρα μας και αφετέρου να τα παρουσιάσουμε ως παραδείγματα προς μίμηση.³⁰

Πρώτο έρχεται το παράδειγμα της Δανίας, μιας χώρας με παράδοση στις σχολικές βιβλιοθήκες. Σ' αυτή τη μικρή χώρα των 5.000.000 κατοίκων και 500.000 μαθητών ο νόμος ορίζει ότι σε κάθε σχολείο (ενιαίο δημοτικό και γυμνάσιο) πρέπει να υπάρχει σχολική βιβλιοθήκη. Αυτό ακριβώς συμβαίνει. Λειτουργούν 1.700 σχολικές βιβλιοθήκες στα 1.700 δημόσια σχολεία. Ο τελευταίος νόμος για τα δημόσια σχολεία τοποθε-

τεί τη βιβλιοθήκη στο κέντρο της σχολικής ζωής: χωρίς μια καλά οργανωμένη σχολική βιβλιοθήκη δεν μπορεί να διεκπεραιωθεί το μάθημα. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί ως Παιδαγωγικό Κέντρο Εξυπηρέτησης για μαθητές και δασκάλους.

Οι 275 δήμοι της χώρας είναι υπεύθυνοι για τη σωστή λειτουργία τους και το Δημοτικό Συμβούλιο επιδοτεί με ορισμένο χρηματικό ποσό κάθε σχολική βιβλιοθήκη του Δήμου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο κάθε σχολείου, το οποίο αποτελείται από 10-12 άτομα, γονείς, δασκάλους, μαθητές και τον διευθυντή, είναι υπεύθυνο για τον προγραμματισμό της βιβλιοθήκης και τη διαχείριση του προϋπολογισμού της.

Σε κάθε σχολείο εργάζονται ένας ή περισσότεροι βιβλιοθηκάριοι, οι οποίοι είναι εξειδικευμένοι δάσκαλοι με μεταεκπαίδευση στη βιβλιοθηκονομία, επειδή οι βιβλιοθηκάριοι των δημοσίων βιβλιοθηκών δεν θέλησαν να εργαστούν στις σχολικές βιβλιοθήκες. Ο ρόλος του σχολικού βιβλιοθηκάριου είναι πολυσχιδής. Πρέπει να γνωρίζει όλα τα είδη μέσων διδασκαλίας για να είναι σε θέση να προσφέρει βοήθεια σε δασκάλους και μαθητές στην επιλογή του υλικού για κάθε εργασία. Οφείλει επίσης να διδάσκει δεξιότητες χρήσης βιβλιοθήκης, είναι υπεύθυνος για την επιλογή του υλικού, ενημερώνεται για καθετί νέο και είναι μέλος της επιτροπής του Δήμου, αρμόδιος για την αγορά βιβλίων και άλλων υλικών για τη βιβλιοθήκη.

Στη συλλογή της βιβλιοθήκης περιλαμβάνονται κυρίως βιβλία αλλά και πλήθος οπτικοακουστικών μέσων, τα οποία οι μαθητές, στο εργαστήριο των ΜΜΕ, που αποτελεί τμήμα της βιβλιοθήκης, μαθαίνουν να χρησιμοποιούν και να παράγουν τα δικά τους έργα (εφημερίδες, διαφάνειες, βιβντεοταινίες κ.ά.) στο πλαίσιο των

29. Γράφει ο Χ. Φράγκος: «Κάθε χρόνο επισκέπτομαι 12 ή 15 πανεπιστήμια στην Ευρώπη και δεν κάνω μόνο μαθήματα, βλέπω τι γίνεται και στα σχολεία. [...] Παντού όπου υπάρχει σχολείο υπάρχει σχολική βιβλιοθήκη. [...] στη Δανία από το 1960 έχουν αρχίσει τέτοια προγράμματα». (Φράγκος, 1998, ό.π.)

30. Οι πληροφορίες για τις σχολικές βιβλιοθήκες στη Δανία και τη Γαλλία προέρχονται από τις εισηγήσεις των: Vibeke Espholm και Σακελλαρίου, Ε., αντίστοιχα, στη διημερίδα «Η βιβλιοθήκη και το βιβλίο στην Εκπαίδευση», 1998.

εκπαιδευτικών εργασιών. Οι μαθητές εξοικειώνονται με τον ερευνητικό τρόπο δουλειάς, την ταξινόμηση και μετάδοση των πληροφοριών. Δεν παραμελείται όμως και ο πολιτισμικός ρόλος, που πρέπει να παίζει η βιβλιοθήκη, η οποία με την πλατιά επιλογή που διαθέτει σε λογοτεχνικά και μη βιβλία προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να γνωρίσουν τόσο τη δανέζικη κουλτούρα όσο και εκείνες των άλλων λαών.

Η σχολική βιβλιοθήκη είναι επίσης και βιβλιοθήκη του εκπαιδευτικού προσωπικού του σχολείου. Ο δάσκαλος οργανώνει το καθημερινό μάθημα σε συνεργασία με τον βιβλιοθηκάριο. Το Υπουργείο ενημερώνει όλα τα σχολεία για τις καινούριες μεθόδους και ιδέες σχετικά με την οργάνωση του μαθήματος. Επίσης υπάρχουν τα δημοτικά ή νομαρχιακά παιδαγωγικά κέντρα, τα οποία λειτουργούν ως υποδομή των σχολικών βιβλιοθηκών και υποστηρίζουν τον δάσκαλο στο εκπαιδευτικό του έργο δανειζοντάς του βιβλία ή άλλο εκπαιδευτικό υλικό, ενημερώνοντάς τον για ό,τι νέο υλικό παράγεται, οργανώνοντας σεμινάρια για δασκάλους και προσφέροντας τεχνική βοήθεια σε θέματα βιβλιοθήκης.

Γενικά δεν νοείται οργάνωση και διεξαγωγή διδασκαλίας χωρίς την υποστήριξη της βιβλιοθήκης. Η χρήση του ενός διδακτικού βιβλίου έχει εκλείψει σχεδόν στο εκπαιδευτικό σύστημα της Δανίας. Μερικοί αριθμοί είναι πολύ εύγλωττοι για τη λειτουργική χρήση της βιβλιοθήκης. Το 75% περίπου όλων των μαθητών προσέρχονται στη βιβλιοθήκη μία φορά την εβδομάδα. Το σύνολο των βιβλίων που δανείζουν όλες οι σχολικές βιβλιοθήκες κάθε χρόνο ανέρχεται στα 33.000.000. Δεδομένου ότι ο μαθητικός πληθυσμός αριθμεί 500.000 ο κάθε μαθητής δανείζεται κατά μέσο όρο 66 βιβλία το χρόνο. Τα βιβλία και το άλλο υλικό που διαθέτουν συνολικά οι σχολικές βιβλιοθήκες είναι 32.000.000.³¹

Στην Αγγλία οι σχολικές βιβλιοθήκες λειτουργούν με σχεδόν παρόμοιο τρόπο. Υπάρχει

επίσης ο Οργανισμός Σχολικών Βιβλιοθηκών (School Library Association - SLA), ένας ανεξάρτητος οργανισμός ο οποίος ιδρύθηκε το 1937 και για περισσότερα από 60 χρόνια υποστηρίζει και ενθαρρύνει οποιονδήποτε εργάζεται στις σχολικές βιβλιοθήκες, φροντίζει για τις κατάλληλες παροχές προς τις σχολικές βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες τους.

Στη Γαλλία από το 1968, τότε που άλλαξε το εκπαιδευτικό σύστημα, η βιβλιοθήκη ή καλύτερα το Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης ή Μεντιοθήκη όπως ονομάζεται, βρίσκεται στο κέντρο του σχολείου τόσο από αρχιτεκτονική άποψη όσο και σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία. Υπεύθυνος είναι ο τεκμηριωτής, ο οποίος είναι μέλος του εκπαιδευτικού συστήματος και σχολικός σύμβουλος. Ο ρόλος που διαδραματίζει είναι πολύ βασικός. Διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό του Κέντρου, είναι υπεύθυνος για τις παραγγελίες, σχεδιάζει προγράμματα, οργανώνει εκδηλώσεις, διδάσκει δεξιότητες χρήσης της βιβλιοθήκης κτλ. Το εκπαιδευτικό σύστημα βασίζεται στην ερευνητική εργασία των μαθητών. Κάθε σχολική μέρα οι μαθητές έρχονται στη διάθεσή τους 1-2 ώρες για να επισκεφθούν τη βιβλιοθήκη και να προετοιμασουν τα μαθήματά τους. Η βιβλιοθήκη αποτελεί απαραίτητο και αναπόσπαστο στοιχείο λειτουργίας του γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος.³²

Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχει η Διεθνής Ένωση Βιβλιοθηκονομικών Ενώσεων και Οργανισμών (IFLA-International Federation of Library Associations and Institutions), η οποία συνεργάζεται με την ΟΥΝΕΣΚΟ για σχετικά θέματα. Αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας, όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη ενότητα, ήταν και η έκδοση του Μανιφέστου για τις Σχολικές Βιβλιοθήκες.

31. Vibeke Espholm, 1998

32. Σακελλαρίου, Ε., 1998

Συνεχίζεται και ολοκληρώνεται στο επόμενο τεύχος νο. 128 με τις ενότητες:

- 5. Σκοπός και στόχοι της έρευνας — 6. Μεθοδολογία της έρευνας — 7. Το δείγμα της έρευνας**
8. Αποτελέσματα — 8.1. Ποσοτική Ανάλυση των δεδομένων — 8.2. Ποιοτική ανάλυση των δεδομένων (7 θεματικές κατηγορίες) — 9. Τελικές παρατηρήσεις — Βιβλιογραφία

«Η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει να παίζει τον πρωταρχικό ρόλο στο χώρο του σχολείου»

Οι εκπαιδευτικοί του Δημοτικού Σχολείου οραματίζονται την ιδανική σχολική βιβλιοθήκη

I. ΑΡΒΑΝΙΤΗ, Α. ΚΥΡΙΑΔΗΣ, Κ. ΝΤΙΝΑΣ, Μ. ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ*

[2ο Μέρος]

Κεφάλαια που αναπτύσσονται στη Σ.Ε. τ. 126/127

Εισαγωγή

1. Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη
2. Το θεσμικό καθεστώς των σχολικών βιβλιοθηκών στην Ελλάδα
3. Η πραγματικότητα των σχολικών βιβλιοθηκών στην Α/θμια εκπαίδευση: παρελθόν, παρόν και μέλλον
4. Ο θεσμός των σχολικών βιβλιοθηκών στο εξωτερικό

5. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός αυτής της ερευνητικής προσπάθειας είναι η διερεύνηση των απόψεων, των αντιλήψεων, των στάσεων και των ιδεών των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπαίδευσης για τις σχολικές βιβλιοθήκες και η αποθησαύριση στοιχείων που θα μπορούσαν να περιγράψουν το **ιδεατό πρότυπο της σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης**.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

1. Η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπαίδευσης για το ρόλο που διαδραματίζει η σχολική βιβλιοθήκη
2. Η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπαίδευσης για τους τρόπους λειτουργίας της σχολικής βιβλιοθήκης
3. Η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τις χρηστικές δυνατότητες της σχολικής βιβλιοθήκης
4. Ποια σημασία αποδίδουν οι δάσκαλοι στην

ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης και ποιος ο ρόλος που διαδραματίζει στην καθημερινή διδακτική διαδικασία;

5. Πώς, κατά την άποψή τους, πρέπει να λειτουργεί μια σχολική βιβλιοθήκη
6. Πέραν των συμβατικών χρήσεων (δανεισμός-αναγνωστήριο) προτείνουν άλλες χρηστικές δυνατότητες;
7. Θεωρούν τους εαυτούς τους επαρκείς γνώστες των θεμάτων που άπτονται της οργάνωσης και λειτουργίας των σχολικών βιβλιοθηκών;

Με άλλα λόγια αναζητείται η σκιαγράφηση εκ μέρους των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπαίδευσης του **ιδεατού προτύπου** της σχολικής βιβλιοθήκης, το οποίο θα μπορούσε να χρησιμεύσει στη βελτίωση της κατάστασης των σχολικών βιβλιοθηκών.

6. Μεθοδολογία της έρευνας

Αφού καθορίστηκε ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο της Ποσοτικής και Ποιοτικής Ανάλυσης Περιεχομένου γραπτών κειμένων εν ενεργεία δασκάλων με θέμα «**Σχολική βιβλιοθήκη: η λειτουργία, ο ρόλος και οι χρηστικές δυνατότητές της**». Για την τελική σχηματοποίηση του εργαλείου απαιτήθηκε η διενέργεια δύο προκαταρκτικών πιλοτικών εφαρμογών.

Η πρώτη πραγματοποιήθηκε αρχές Απριλίου του 2001 σε μικρό δείγμα δασκάλων (δέκα στον αριθμό) της πόλης της Θεσ-νίκης που υπηρετούσαν σε διαφορετικά σχολεία. Ζητή-

ήθηκε από τους δασκάλους να γράφουν τις απόψεις τους υπό μορφή έκθεσης πάνω στο θέμα: «Σχολικές βιβλιοθήκες». Η συγκέντρωση και η ανάγνωση των κειμένων έδειξε ότι το θέμα ήταν πολύ γενικό και δεν έδινε αρκετά στοιχεία για την έρευνα. Το θέμα τροποποιήθηκε στην τελική του μορφή και πραγματοποιήθηκε η δεύτερη πιλοτική εφαρμογή σε δέκα πάλι δασκάλους της Θεσ-νίκης διαφορετικών περιοχών. Η μελέτη αυτών των κειμένων έδειξε ότι δεν υπήρχε ασάφεια στους όρους του θέματος και ότι τα στοιχεία που προσκόμιζαν τα κείμενα ήταν ικανοποιητικά για την έρευνα, γι' αυτόν το λόγο και διατηρήθηκε το συγκεκριμένο θέμα για την κυρίως έρευνα.

Σύμφωνα με τον B. Berelson η ανάλυση περιεχομένου προσφέρεται για τη μελέτη των απόψεων ή των αντιλήψεων ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων.³³ Μία διαφορετική διάσταση στην ανάλυση περιεχομένου δίνει ο I. De Sola Pool παρατηρώντας ότι είναι ιδανική για τη μελέτη νοημάτων και σημειωτικών σχέσεων που περιέχονται σε γραπτό ή προφορικό λόγο.³⁴ Αρκετά χρόνια αργότερα ο M. Palmquist χρησιμοποιεί την ανάλυση περιεχομένου σε γραπτά κείμενα μαθητών και εκπαιδευτικών.³⁵ Οι εκπρόσωποι της γαλλικής σχολής με την κλασική θεματική ανάλυση δίνουν μια διαφορετική διάσταση στη συγκεκριμένη μέθοδο ανανεώνοντας τόσο την τεχνική της όσο και τις δυνατότητες χρήσης της.³⁶

Βασική αρχή αυτής της ανάλυσης είναι ο εννοιολογισμός και η συγκέντρωση των εννοιών του προς επεξεργασία υλικού που συνιστούν ένα μήνυμα. Με άλλα λόγια η ανάλυση αυτή ομαδοποιεί στοιχεία του υλικού σε θεματικές κατηγορίες ανάλογα με τη σημασία τους, οι οποίες στη συνέχεια καταμετρώνται και αναλύονται ανάλογα με την περίπτωση. Ενδιαφέρον πολλές φορές παρουσιάζει και η διερεύνηση της απουσίας κάποιων θεμάτων, αφού αυτή μπορεί να είναι δηλωτική των στοιχείων που διερευνώνται, πάντοτε σε σχέση με τους στόχους της έρευνας.³⁷ Ως μονάδα ανάλυσης ορίστηκε το θέμα.³⁸ Η θεματική κατηγοριοποίηση ελέγχθηκε από δύο άτομα και το ποσοστό συμφωνίας είναι πολύ υψηλό (98,4% - 12 αναφορές).

Η καταχώρηση των δεδομένων έγινε στο πρόγραμμα ACCESS και η περιγραφική στατιστική επεξεργασία έγινε με τη χρήση του στατιστικού λογισμικού SPSS 10.0

7. Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 100 κείμενα δασκάλων που εργάζονται σε έξι νομούς της Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας: Καστοριάς, Κοζάνης, Θεσσαλονίκης, Σερρών, Κιλκίς, Πιερίας. Η επιλογή των υποκειμένων που συμμετείχαν στην έρευνα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι έγινε τυχαία, αφού δεν τέθηκαν προσδιοριστικοί παράγοντες, πέραν της διάθεσης των υποκειμένων να συμμετάσχουν στην έρευνα και να εργάζονται σε περισσότερους από έναν νομούς. Στα κείμενα αυτά καταλήξαμε αφού από τα αρχικά κείμενα που συγκεντρώσαμε αφαιρέσαμε τα πολύ σύντομα και αυτά που κατά τη γνώμη μας δεν πρόσφεραν υλικό για την έρευνά μας. Για κάθε υποκείμενο που συμμετείχε στην έρευνα κρατήθηκαν στοιχεία για το φύλο του, το νομό όπου υπηρετεί, την οργανικότητα του σχολείου του, το επίπεδο της εκπαίδευσής του και την επαγγελματική του εμπειρία.

8. Αποτελέσματα

8.1. Ποσοτική Ανάλυση των δεδομένων

Η ανάλυση των 100 κειμένων των εκπαιδευτικών, τα οποία αποτελούν το δείγμα της έρευνάς μας, έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί έγραψαν αρκετά μεγάλα κείμενα με 726 αναφορές συνολικά. Ο κάθε εκπαιδευτικός χρησιμοποίησε 2 έως 25 αναφο-

33. Berelson B. (1971), ό.π.

34. De Sola Pool I. (1959)

35. Palmquist M. (1990). Επίσης βλ. Weber R. (19902).

36. Βλ. σχετ. Moscovici S. (1970) Mucchieli R. (1988) Veron E. (1981) Bandin L. (1977) Grawitz M. (1981).

37. Ghiglione κ.ά. (1980)

38. Μονάδα ανάλυσης είναι εκείνο το τμήμα του περιεχομένου του υλικού, στο οποίο μπορεί να μετρηθεί η εμφάνιση και η συχνότητα ενός στοιχείου το οποίο μπορεί να ενταχθεί σε μια δεδομένη θεματική κατηγορία. Μπορεί να είναι η λέξη, η παράγραφος, το άρθρο, και συχνότερα η σημασία-θέμα (Berelson B. (1971), ό.π, Holsti O.R., (1969), ό.π.)

ρές με κεντρική τάση τις 7 αναφορές κατά κείμενο. Οι 726 αναφορές κατανεμήθηκαν σε 7 βασικά θέματα. Λόγω του πλήθους και της διασποράς των αναφορών οι θεματικές κατηγορίες 3-7 εμπεριέχουν ενσωματωμένες υποκατηγοριοποιήσεις. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει την κατανομή των αναφορών κατά θέμα και υποκατηγορία.

Οι κατανομές των αναφορών κατά θέμα, υποκατηγορία και τα δημογραφικά στοιχεία των υποκειμένων δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις. Αξίζει μόνο να σημειωθεί ότι οι γυναίκες έγραψαν γενικά μεγαλύτερα κείμενα.

8.2. Ποιοτική ανάλυση των δεδομένων

1η θεματική κατηγορία. Τα υποκείμενα της έρευνας σχολίασαν καταρχήν τη **σημερινή κατάσταση** των σχολικών βιβλιοθηκών (18 αναφορές, 2,5%).

Σε τρεις περιπτώσεις επισημάνθηκε πλήρης απουσία σχολικής βιβλιοθήκης, η οποία αποδόθηκε είτε σε έλλειψη χώρου είτε σε ανεπάρκεια χρηματικών κονδυλίων για τη λειτουργία της («δεν υπάρχει η δυνατότητα λειτουργίας λόγω έλλειψης χώρου / δυστυχώς τις περισσότερες φορές η λειτουργία της στηρίζεται στις εναισθησίες κάποιων ιδιωτών και στις δωρεές αυτών και όχι στο κράτος»).

Στις περισσότερες περιπτώσεις (15 αναφορές) επισημάνθηκε υπολειμματική της σχολικής βιβλιοθήκης, η οποία στο ένα τρίτο των αναφορών αποδόθηκε και πάλι σε έλλειψη επαρκούς ή κατάλληλου χώρου («όπου υπάρχει βρίσκεται σε μια γωνιά του διαδρόμου ή σε ένα δοματιάκι ανθυγιεινό / σχολική βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε μικρή, σκοτεινή αίθουσα ή ήταν μια μεταλλική ντουλάπα σε ένα διάδρομο») ή σε διάφορους άλλους λόγους, οι οποίοι θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε μια αναφορά: «Αιτίες υπολειτουργίας: έλλειψη κλειδιού, φόβος για απώλεια βιβλίων, ευθυνοφοβία διευθυντών ή υπεύθυνων γι' αυτές δασκάλων. Αλλά και γιατί λείπει η δημιουργική σχέση παιδιού-δασκάλου και γιατί όχι δασκάλου-βιβλίου».

2η θεματική κατηγορία. Αρκετές αναφορές (64, 8,8%) έδωσαν έμφαση στη **σημασία της βιβλιοθήκης** για το σχολείο αλλά και την εκπαιδευτική διαδικασία συνολικά με πιο χαρακτηριστική λέξη για τον τονισμό της τη λέξη **απαραίτητη** (43 φορές), μια λεκτική επιλογή που με την απόλυτη αξία της δεν αφήνει κανένα περιθώριο διαφορετικής ερμηνείας.

Τα περισσότερα μάλιστα υποκείμενα της έρευνας θεωρώντας αυτονόητο τον ισχυρισμό τους δεν αισθάνθηκαν καν υποχρέωση να επιχειρηματολογήσουν («θεωρώ απαραίτητη την ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης / Η σχολική βιβλιοθήκη είναι απαραίτητη σε κάθε σχολείο»).

Πίνακας 1: Κατανομή των αναφορών κατά θεματική κατηγορία

Θεματική κατηγορία & υποκατηγορία	Συχν.	Ποσ. (%)
1 Κριτική της σημερινής κατάστασης	18	2,5
2 Σημασία της βιβλιοθήκης	63	8,7
3 Χρησιμότητα	198	27,3
3.1. Ενμέριωση - γνώση - πληροφόρ.	28	3,9
3.2. Στήριξη του ωρολογίου προγράμ.	20	2,7
3.3. Μάθηση	28	3,9
3.4. Καλλιέργεια δεξιοτήτων - ικανοτ.	47	6,5
3.5. Αντισταθμιστικός ρόλος	12	1,6
3.6. Σχέση με το βιβλίο	45	6,2
3.7. Ψυχαγωγία	18	2,5
4. Λειτουργία	193	26,6
4.1. Είδος σχολικής βιβλιοθήκης	52	7,2
4.2. Χρήστες σχολικής βιβλιοθήκης	9	1,2
4.3. Τρόποι λειτουργίας	96	13,2
4.4. Ωράριο λειτουργίας	26	3,6
4.5. Προϋποθέσεις λειτουργίας	10	1,4
5. Προδιαγραφές λειτουργίας	94	12,9
5.1. Στελέχωση	38	5,2
5.2. Οργάνωση χώρου	49	6,7
5.3. Οργάνωση υλικού	7	1,0
6. Συλλογή βιβλιοθήκης	90	12,4
6.1. Είδη συλλογής	18	2,5
6.2. Είδη βιβλίων	44	6,1
6.3. Κριτήρια επιλογής συλλογής	17	2,3
6.4. Υπεύθυνος επιλογής της συλλογής	6	0,8
6.5. Χρηματοδότηση	5	0,7
7. Τρόποι αξιοποίησης της ΣΒ	70	9,6
7.1. Δραστηριότητες βιβλιοθήκης	45	6,2
7.2. Εναλλακτικοί τρόποι χρήσης	25	3,4
Σύνολο	726	100,0

Λίγοι δάσκαλοι που προχώρησαν τη σκέψη τους πάνω στο θέμα αυτό έδωσαν έμφαση στον κεντρικό ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η σχολική βιβλιοθήκη («*Η σχολική βιβλιοθήκη αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της διδακτικής διαδικασίας / Η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει πια να βρίσκεται στο κέντρο της ζωής του σχολείου / Δεν νοείται προοδευτικό σχολείο δίχως σχολική βιβλιοθήκη / Αν οργανωθεί και λειτουργήσει σωστά μπορεί να αποτελέσει κέντρο της σχολικής ζωής*»).

3η θεματική κατηγορία. Στην πολυπληθή αυτή θεματική κατηγορία (198 αναφορές, 27,3%) περιλάβαμε αναφορές που σχετίζονται με τη **χρησιμότητα** της σχολικής βιβλιοθήκης και διακρίναμε επτά υποκατηγορίες:

3.1. Η πρώτη θεματική υποκατηγορία (28 αναφορές, 3,9%) αναφέρεται στο τρίπτυχο **Ενημέρωση-γνώση-πληροφόρηση**, τα οποία μπορεί να αντλήσει ο μαθητής εντυφλώνοντας στη σχολική βιβλιοθήκη: «*Στη σχολική βιβλιοθήκη οι μαθητές θα μπορούν: να έχουν πρόσβαση σε πολλαπλές πηγές ενημέρωσης / Αποκτή γνώσεις που θα τον μείνουν παντοτινό κτήμα, γιατί τις αποκτά με τη δική του προσπάθεια / Η σχολική βιβλιοθήκη θα βοηθήσει στη συγκέντρωση πληροφοριών για την εκπόνηση κάποιας εργασίας*».

3.2. Σημαντικό θεωρούν τα υποκείμενα της έρευνας (20 αναφορές, 2,7%) το ρόλο της σχολικής βιβλιοθήκης στη **Στήριξη του ωρολογίου προγράμματος**. Τα σχόλια εδώ επικεντρώνονται στον υποστηρικτικό ρόλο της βιβλιοθήκης στην αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων που ανακύπτουν από την εκπόνηση μικρών εργασιών που ανατίθενται σε καθημερινή βάση στους μαθητές στα πλαίσια του ωρολογίου προγράμματος: «*μπορεί να λειτουργεί ως κέντρο πληροφοριών για κάποια θέματα που αναθέτουμε στους μαθητές / Η σχολική βιβλιοθήκη πλουτίζει το πρόγραμμα του σχολείου με άφθονο βοηθητικό και πληροφοριακό υλικό / Θα έπρεπε να είναι άμεσα συνδεδεμένη με το ημερήσιο σχολικό μάθημα*».

3.3. Μια ακόμα χρήσιμη συμβολή της σχολικής βιβλιοθήκης συνίσταται στη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος για την προώθηση της **Μαθησιακής διαδικασίας** (28 αναφορές, 3,9%) που επιτελείται στο σχολείο ο ρόλος της εν προκειμένω είτε θεωρείται συμπληρωματικός προς αυτόν του σχολείου («*η σχολική βιβλιοθήκη συμπληρώνει το έργο του σχολείου / κύριος σκοπός της είναι να συμπληρώνει το έργο του σχολείου*»), είτε –κυρίως– ένας χώρος όπου ο μαθητής θα εξοικειωθεί με την έρευνα και την αναζήτηση στοιχείων για την επίλυση προβλημάτων, μια λειτουργία που θεωρούμε ότι μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την προώθηση της έννοιας του σχολείου ως εργαλείου για την ατομική και ομαδική ενεργητική μάθηση («*Μέσω αυτής τα παιδιά μαθαίνουν να εργάζονται, να ερευνούν, να ανακαλύπτουν / Η σχολική βιβλιοθήκη αποτελεί κίνητρο και ερεθισμα για τα παιδιά ώστε να ψάχνουν και να ερευνούν / Θα μπορούσε να ενισχυθεί η αυτενέργεια του μαθητή μέσα από την αναζήτηση πληροφοριών / Μαθαίνει στα παιδιά τον επιστημονικό-ερευνητικό τρόπο πρόσκτησης της γνώσης*»).

3.4. Μεγάλη έμφαση (47 αναφορές, 6,5%) έδωσαν οι δάσκαλοι της έρευνάς μας στο ότι η σχολική βιβλιοθήκη μπορεί να συντελέσει στην **καλλιέργεια δεξιοτήτων και ικανοτήτων** εκ μέρους των μαθητών. Ανάμεσα σ' αυτές αξιόλογη θέση καταλαμβάνουν: η φαντασία («*Η σχολική βιβλιοθήκη συμβάλλει στην ανάπτυξη της φαντασίας*»), η δημιουργικότητα («*Η σχολική βιβλιοθήκη ενθαρρύνει τους μαθητές να αναπτύξουν τις δημιουργικές τους ικανότητες*»), η κριτική σκέψη («*Στη σχολική βιβλιοθήκη οι μαθητές θα μπορούν να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη*»), η συνεργασία («*ιδιαίτερα η σχολική βιβλιοθήκη μπορεί να διευκολύνει τις συνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας / εργαζόμενοι οι μαθητές στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης μαθαίνουν να συνεργάζονται και να δουλεύουν ομαδικά*») κι άλλες πιο «πρακτικές» ικανότητες και δεξιότητες, όπως οι γλωσσικές τους ικανότητες («*Στη σχολική βιβλιοθήκη οι μαθητές μπορούν να καλλιεργούν αναγνωστικές και*

γλωσσικές ικανότητες / Η χρήση της Σχολικής βιβλιοθήκης πλουτίζει το λεξιλόγιο των μαθητών / Η βιβλιοθήκη βοηθά το μαθητή να αναπτύξει την προφορική και γραπτή του έκφραση»).

3.5. Άλλη μια θεματική υποκατηγορία (12 αναφορές, **1,6%**) αφορά τον **αντισταθμιστικό ρόλο** που μπορεί να παίξει η σχολική βιβλιοθήκη αναστηλώνοντας σε κάποιο βαθμό την έλλειψη βιβλιοθηκών στα οπίθια όλων των μαθητών: «*Η ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης θα βοηθήσει ιδιαίτερα εκείνο το κομμάτι των μαθητών που θεωρείται άπορο (παλινοστούντες, αλλοδαποί) / Είναι ακόμη πιο σημαντική η ωφέλεια αυτή ιδιαίτερα σε παιδιά των οποίων οι οικογένειες αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και δεν έχουν την πολυτέλεια να προσφέρουν εξωσχολικά βιβλία στα παιδιά τους*».

3.6. Πολύ αποφασιστική (45 αναφορές, **6,2%**) θεωρείται από τα υποκείμενα της έρευνας η διαδικασία **επαφής του μαθητή με το βιβλίο** γενικά και η προώθηση της φιλοναγνωσίας («*Δίνει στο παιδί τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή, εκτός από τα σχολικά βιβλία, με πλήθος άλλα βιβλία / Μια καλά ενημερωμένη βιβλιοθήκη βοηθάει το μαθητή να γνωρίσει τον κόσμο του βιβλίου / Η σχολική βιβλιοθήκη αποτελεί κίνητρο και ερέθισμα για τα παιδιά ώστε να αγαπήσουν το διάβασμα*»), μια διαδικασία η οποία εντέλει κάνει το παιδί να αγαπήσει το βιβλίο διά βίου: «*η καλλιέργεια της αγάπης του βιβλίου στις παιδικές ψυχές επιτυγχάνεται μόνο με την ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης / Μέσα από μια τέτοια διαδικασία πιστεύω ότι τα παιδιά μπορούν να αγαπήσουν το βιβλίο και γιατί όχι να γίνει σύντροφος της ζωής τους*».

3.7. Τέλος υπήρξαν και κάποιες αναφορές (18, **2,5%**) που έχουν να κάνουν με τον **ψυχαγωγικό ρόλο** της σχολικής βιβλιοθήκης: «*στο ολόημερο σχολείο με διάφορα ψυχοπαιδαγωγικά βιβλία, με πολλές εικόνες, θα ψυχαγωγήσει τα παιδιά και θα ξέφευγαν από τα στενά πλαίσια του σχολικού βιβλίου / Στη σχολική βιβλιοθήκη οι μαθητές περνούν ευχάριστα διαβάζοντας εξωσχολικά βιβλία*».

4η θεματική κατηγορία. Εξίσου πολυπλη-

θής με την τρίτη (193 αναφορές, **26,6%**) είναι και η θεματική κατηγορία που αναφέρεται στη **λειτουργία** της σχολικής βιβλιοθήκης, στην οποία διακρίνονται πέντε θεματικές υποκατηγορίες:

4.1. Στην πρώτη θεματική υποκατηγορία κατατάσσονται οι αναφορές (52, **7,2%**) στις οποίες οι δάσκαλοι που πήραν μέρος στην έρευνα κάνουν προτάσεις για το **είδος της σχολικής βιβλιοθήκης** που επιθυμούν να έχουν στο σχολείο τους.

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία (38 από τις 52 αναφορές) τα υποκείμενα της έρευνας θεωρούν ότι, για να είναι αποτελεσματική η λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης, αυτή θα πρέπει να λειτουργεί σε ξεχωριστό χώρο, ειδικό προς τούτο ή κατάλληλα διαμορφωμένο: «*Θα ήταν όμως αποτελεσματική αν λειτουργούσε σε ειδικό χώρο / Πρέπει να λειτουργεί σε ξεχωριστή μεγάλη αίθουσα / Απαραιτήτη προϋπόθεση για τη σωστή λειτουργία της είναι η ύπαρξη ειδικά διαμορφωμένου χώρου / Σε όλα τα σχολεία θα έπρεπε να υπάρχει ιδιαίτερος χώρος διαμορφωμένος σε βιβλιοθήκη*».

Κάποιοι προτείνουν τη λειτουργία της σε επίπεδο τάξης ή –οι περισσότεροι– τον συνδυασμό μιας κεντρικής σχολικής βιβλιοθήκης με βιβλία γενικού ενδιαφέροντος με την κατά τάξη λειτουργία επιμέρους ειδικών βιβλιοθηκών ιδιαίτερα για τις μικρές τάξεις: «*Η σχολική βιβλιοθήκη είναι προτιμότερο να λειτουργεί σε επίπεδο τάξης και όχι σχολικής μονάδας / Να λειτουργεί σε χωριστό δικό της χώρο αλλά και να λειτουργεί ξεχωριστά και μέσα σε κάθε τάξη για τις ανάγκες του κάθε επιπέδου χωριστά / Εκτός από τη σχολική κεντρική βιβλιοθήκη να λειτουργεί και μία βιβλιοθήκη μέσα στην κάθε τάξη / Για τις μικρές τάξεις καλό θα ήταν να λειτουργεί σχολική βιβλιοθήκη μέσα στην αίθουσα και για τις μεγάλες τάξεις βιβλιοθήκη κεντρική*».

4.2. Όσο αφορά τους **χρήστες της σχολικής βιβλιοθήκης** στις λίγες αναφορές που καταγράφηκαν (9, **1,2%**) τονίστηκε ότι αυτοί θα μπορούσαν να είναι οι μαθητές, ασφαλώς, αλλά και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου και οι γονείς ή και η ευρύτερη κοι-

νότητα όπου λειτουργεί το σχολείο: «μπορεί να δέχεται μαθητές όλων των τάξεων / η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει να απευθύνεται στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των μαθητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού κάθε σχολικής μονάδας / τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα να δανειζονται βιβλία για το σπίτι τους, όχι μόνο για τον εαυτό τους αλλά και για τα άλλα μέλη της οικογένειας / Ή και να διευρυνθεί ο ρόλος της και προς τους κατοίκους της κοινότητας».

4.3. Ως προς τους **τρόπους λειτουργίας** της σχολικής βιβλιοθήκης (96 αναφορές, **13,2%**) οι δάσκαλοι της έρευνας μοιράζονται (45 προς 48) ανάμεσα στο να είναι η σχολική βιβλιοθήκη δανειστική και να λειτουργεί ως αναγνωστήριο: «Η σχολική βιβλιοθήκη καλό είναι να λειτουργεί ως δανειστική / ένας από τους τρόπους που θα μπορούσε να λειτουργήσει είναι και ο δανεισμός / Η ύπαρξη αναγνωστηρίου στο χώρο της βιβλιοθήκης θα βοηθούσε ακόμα περισσότερο / Θα πρέπει να υπάρχει ένας χώρος μεγάλος και άνετος όπου τα παιδιά θα μπορούσαν να καθίσουν αρκετή ώρα για να διαλέξουν βιβλίο ή και να διαβάσουν». Υπάρχουν και λίγες αναφορές (3) που προτείνουν μια πιο «προχωρημένη» λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης: «Η βιβλιοθήκη να επικοινωνεί με βιβλιοθήκες άλλων σχολείων και οργανισμών».

4.4. Για το **ωράριο λειτουργίας** της σχολικής βιβλιοθήκης (26 αναφορές, **3,6%**) δόθηκαν πολλές και διαφορετικές απαντήσεις οι οποίες κινούνται σε ένα συνεχές μεταξύ της τακτής κατά ημέρα της εβδομάδας λειτουργίας και φτάνουν ως την πρόταση να λειτουργεί η βιβλιοθήκη και εκτός ωρών και ημερών λειτουργίας του σχολείου: «να λειτουργεί μια συγκεκριμένη μέρα και ώρα της εβδομάδας / η λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης μπορεί να είναι ορισμένες ώρες και ημέρες της εβδομάδας / Μπορεί να λειτουργεί μια-δυο ώρες μετά τη λήξη των μαθημάτων / Να ανοίγει κάποιες ώρες κάποια απογεύματα / Να λειτουργεί και υποχρεωτικά το Σάββατο».

Οι περισσότερες όμως απαντήσεις (15 από τις 26) επέμειναν και θεώρησαν απαραίτητη τη συνεχή λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης σε όλη τη διάρκεια λειτουργίας

του δημοτικού σχολείου –και του ολοήμερου: «Η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει να είναι ανοιχτή καθ' όλη τη διάρκεια των μαθημάτων να διαλεξιμάτων / Βασική προϋπόθεση είναι να λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια των μαθημάτων του ωρολογίου προγράμματος και του ολοήμερου σχολείου / Το αναγνωστήριο να εξυπηρετεί το ολοήμερο σχολείο. Οι δάσκαλοι του ολοήμερου σχολείου να έχουν πρόσβαση στη βιβλιοθήκη».

4.5. Τέλος ως **προϋποθέσεις λειτουργίας** της σχολικής βιβλιοθήκης (10 αναφορές, **1,4%**) θεωρούνται, εκτός από τον κατάλληλο χώρο, η εκπαίδευση του προσωπικού που θα τη λειτουργήσει και η διαρκής μαθησία των μαθητών μέσα σ' αυτήν: «Όμως για να ωφεληθεί πραγματικά η σχολική βιβλιοθήκη θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν τον τρόπο που λειτουργεί, οργανώνεται και χρησιμοποιείται μια βιβλιοθήκη / Οι μαθητές θα πρέπει να διδάσκονται για τη χρήση και χρησιμότητά της και να ενθαρρύνονται να τη χρησιμοποιούν τακτικά»· επίσης ειδικευμένο προσωπικό και μια άλλη νοσοτροπία στο εκπαιδευτικό μας σύστημα: «Προϋποθέτει προσωπικό ειδικευμένο / Για να λειτουργήσει έτσι βέβαια μια σχολική βιβλιοθήκη, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αλλαγή της φιλοσοφίας του εκπαιδευτικού μας συστήματος».

5η θεματική κατηγορία. Στην κατηγορία αυτή καταχωρήθηκαν οι αρκετά λεπτομερείς (94 αναφορές, **12,9%**) **προδιαγραφές λειτουργίας** που θεωρούν τα υποκείμενα της έρευνας ότι πρέπει να πληρούνται προκειμένου να λειτουργεί σωστά και αποτελεσματικά μια σχολική βιβλιοθήκη. Οι προδιαγραφές αυτές αφορούν τη **στελέχωση** της βιβλιοθήκης, την **οργάνωση του χώρου**, και την **οργάνωση του υλικού**, τα οποία αποτελούν και τις τρεις θεματικές υποκατηγορίες.

5.1. Για τη **στελέχωση** της σχολικής βιβλιοθήκης καταλληλότερο πρόσωπο (21 αναφορές στις 38) θεωρείται από τους περισσότερους ένας ειδικός βιβλιοθηκονόμος, του οποίου ο ρόλος θα πρέπει να είναι βοηθητικός και υποστηρικτικός στα καθή-

κοντα του εκπαιδευτικού προσωπικού και καθοδηγητικός για τους μαθητές: «Είναι χρήσιμο να υπάρχει βιβλιοθηκονόμος για τη σωστή οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία της βιβλιοθήκης / ... την ενημέρωση του προσωπικού του σχολείου για το υλικό και τον τρόπο λειτουργίας της / ... καθώς και θα βοηθά τα παιδιά στην επιλογή και αναζήτηση βιβλίων».

Την έλλειψη βίβλια του ειδικού προτείνονται να αναπληρώσει ο δάσκαλος, που καλά θα είναι να έχει κάποια ανάλογη ειδίκευση και ενημέρωση, συνενεκουρούμενος από τους μαθητές ή ακόμα και οι ίδιοι οι μαθητές στη βιβλιοθήκη της τάξης τους με τη βοήθεια και καθοδήγηση του δασκάλου: «Ένας δάσκαλος που αγαπά πραγματικά το βιβλίο μπορεί να οριστεί υπεύθυνος βιβλιοθήκης / να είναι υπεύθυνος δάσκαλος που θα έχει γνώσεις βιβλιοθηκονομίας / Στις μεγάλες δε σχολικές μονάδες μπορεί να υποστηριχθεί και να βοηθηθεί από 1-2 μαθητές των τελευταίων τάξεων / Να ορίζονται βιβλιοθηκάριοι εκ περιτροπής όλοι οι μαθητές της τάξης (στη βιβλιοθήκη τάξης)».

5.2. Όσο για την **οργάνωση του χώρου** της σχολικής βιβλιοθήκης (49, 6,7%) αυτός θα πρέπει να διακρίνεται για την άνεση, την καλαισθησία, τη φιλικότητα και την ελκυστικότητα («η αίθουσα της σχολικής βιβλιοθήκης να είναι η πιο ελκυστική αίθουσα του σχολείου / Ο χώρος στον οποίο θα λειτουργεί θα πρέπει να είναι άνετος, λειτουργικός και ευχάριστος): να έχει υποστεί αισθητικές και λειτουργικές παρεμβάσεις («Σε μια γωνιά στρωμένη με μοκέτα να υπάρχουν καναπέδες όπου τα παιδιά θα κάθονται για να διαλέξουν με την ησυχία τους το βιβλίο που θα διαβάσουν»): να είναι εξοπλισμένος τεχνολογικά («Η παρουσία και η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας θα κάνουν τη βιβλιοθήκη πιο ελκυστική και πιο συναρπαστική / να υπάρχει σύνδεση με το διαδίκτυο για τη συλλογή πληροφοριών και για "ανάγνωση" D. V. D. από ειδικό τμήμα (κατηγορία) της βιβλιοθήκης»).

5.3. Τέλος, το **υλικό** (7 αναφορές, 1,0%) θα πρέπει να είναι οργανωμένο σύμφωνα με κάποια κριτήρια, π.χ. την ηλικία ή τη θεματική κατηγορία: «Θα πρέπει το βιβλιακό υλικό να είναι ταξινομημένο κατά τάξεις / Εξο-

πλισμένη με πλήρεις σειρές βιβλίων, διαχωρισμένες κατά γνωστικό αντικείμενο».

6η θεματική κατηγορία. Η **συλλογή της βιβλιοθήκης** είναι το αντικείμενο της προτελευταίας θεματικής κατηγορίας, η οποία συγκέντρωσε 90 αναφορές (ποσοστό 12,4%) και διακρίνεται σε πέντε υποκατηγορίες:

6.1. Για τα **είδη συλλογής** (18 αναφορές, 2,5%) που πρέπει να διαθέτει μια σχολική βιβλιοθήκη οι προτάσεις των δασκάλων καλύπτουν όλο το φάσμα των δυνατοτήτων μιας σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης: βιβλία και περιοδικά που να καλύπτουν τα ενδιαφέροντα των παιδιών αυτής της ηλικίας, βιντεοταινίες και πολυμεσικά εργαλεία, σλάντς και μουσικά CD ως και παιδικά παιχνίδια, π.χ. «Αναγκαία είναι και η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη / Να αποτελείται η σχολική βιβλιοθήκη από χάρτες σύγχρονους που να συμβαδίζουν με το περιεχόμενο των ιστορικών και γεωγραφικών όρων».

6.2. Ως προς τα **είδη των βιβλίων** (44 αναφορές, 6,1%), ειδικότερα, που πρέπει να διαθέτει η βιβλιοθήκη οι δάσκαλοι προτείνουν άφθονα λογοτεχνικά («Ακόμη θεωρώ πως πρέπει να εμπλουτιστούν με πολλά βιβλία λογοτεχνικά»), γενικών γνώσεων και πολιτικού περιεχομένου («Με βιβλία παιδαγωγικά και επιστημονικού χαρακτήρα / το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης θα πρέπει να έχει σχέση με πολλούς τομείς της βιβλιογραφίας και όχι μόνο με τη λογοτεχνία»), λεξικά και εγκυκλοπαιδείες («Ακόμη θεωρώ πως πρέπει να εμπλουτιστούν με λεξικά / Η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει να απαρτίζεται με μικρές εγκυκλοπαιδικές σειρές»), και βοηθητικά για τη διεξαγωγή του καθημερινού μαθήματος («αν διδαχθεί κάποιο απόσπασμα ενός βιβλίου από τη Γλώσσα ή το Ανθολόγιο το αντίστοιχο βιβλίο να υπάρχει στη βιβλιοθήκη»).

6.3. Τα **κριτήρια επιλογής της συλλογής** της σχολικής βιβλιοθήκης (17 αναφορές, 2,3%) θα πρέπει να είναι η καταλληλότητα για την παιδική ηλικία, τις γνώσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, και ο εμπλου-

160
τισμός και η ανανέωση των παλιών συλλογών: «Οπωσδήποτε για τη συγκρότηση του υλικού της βιβλιοθήκης πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η ηλικία των παιδιών, το φύλλο, οι κοινωνικές ομάδες στις οποίες τα παιδιά ανήκουν / Η ύπαρξη της σχολικής βιβλιοθήκης προϋποθέτει τον εμπλουτισμό με καινούρια κάθε φορά βιβλία γραμμένα από νέους συγγραφείς σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής».

6.4. Υπεύθυνοι για την επιλογή της συλλογής (6 αναφορές, **0,8%**) πρέπει να είναι ο σύλλογος διδασκόντων, τα ίδια τα παιδιά και ο ειδικός βιβλιοθηκονόμος: «Οι δάσκαλοι θα πρέπει να την εμπλουτίζουν με όλα τα παιδικά αναγνώσματα και τις παιδικές εγκυκλοπαίδειες / Να προτείνουν τα ίδια τα παιδιά τα βιβλία που προτιμούν να υπάρχουν στη σχολική βιβλιοθήκη / Τα βιβλία και γενικά το υλικό της βιβλιοθήκης μπορεί να προτείνεται από τον υπεύθυνο βιβλιοθηκονόμο τους μαθητές και από το σύλλογο διδασκόντων».

6.5. Τέλος, ως προς τη χρηματοδότηση της σχολικής βιβλιοθήκης (5 αναφορές, **0,7%**) η μέριμνα πρέπει να ανήκει κατά κύριο λόγο στο κράτος: «ο εξοπλισμός της θα 'πρεπε να ανήκει κατά κύριο λόγο στη φροντίδα του κράτους».

7η θεματική κατηγορία. Η τελευταία θεματική κατηγορία αφορά τους **τρόπους αξιοποίησης** της σχολικής βιβλιοθήκης (70 αναφορές, **9,6%**) και διακρίνεται σε δύο θεματικές υποκατηγορίες:

7.1. Η πρώτη αναφέρεται στις **δραστηριότητες της βιβλιοθήκης**, μέσω των οποίων αυτή θα αξιοποιηθεί, και συγγέντωσε 45 αναφορές (**6,2%**). Ανάμεσα σ' αυτές τις κυρίως εκπαιδευτικού χαρακτήρα δραστηριότητες ξεχωρίζουν: η αγωγή για το βιβλίο που μπορεί να γίνει με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο στη βιβλιοθήκη, αν μάλιστα θεσπιστεί και ειδική «ώρα της βιβλιοθήκης» στο εβδομαδιαίο σχολικό πρόγραμμα ή και στα πλαίσια της δραστηριότητας της «σχολικής ζωής» («Ο χώρος της σχολικής βιβλιοθήκης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως χώρος παρουσίασης βιβλίων / Στο χώρο της βιβλιοθήκης μπορεί να γίνει το μάθημα "ή

ώρα της βιβλιοθήκης" που πρέπει να προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα / Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο χώρος της βιβλιοθήκης ως χώρος διεξαγωγής του μαθήματος της "σχολικής ζωής"»): προτείνεται επίσης η χρησιμοποίηση της σχολικής βιβλιοθήκης ως ενός χώρου όπου μπορεί να γίνει το καθημερινό μάθημα, όταν αυτό απαιτεί τη χρήση εποπτικού ή ενισχυτικού υλικού, το οποίο μπορεί να αντληθεί από τη βιβλιοθήκη («να γνωρίσουν ένα διαφορετικό τρόπο απόκτησης της γνώσης, από τον παραδοσιακό της διδασκαλίας από το δάσκαλο / Ωστε να μπορεί ο εκπαιδευτικός να μεταφέρει κάποιες διδακτικές ώρες, ειδικά μαθημάτων που απαιτούν ερευνητική εργασία στο χώρο της βιβλιοθήκης») τέλος, μπορεί ασφαλώς να χρησιμοποιείται ως χώρος μελέτης από τους μαθητές κυρίως για την εκπόνηση μικρών εργασιών που τους ανατίθενται («Μπορεί να πηγαίνει όλη η τάξη κάποιες φορές για να βρουν τα παιδιά διάφορες πληροφορίες για τα μαθήματά τους από τις εγκυκλοπαίδειες / Καλό είναι προκειμένου να έρχονται τα παιδιά σε επαφή με τα βιβλία να τους δίνουμε εργασίες, που οι απαντήσεις να βρίσκονται μέσα στα βιβλία της βιβλιοθήκης»).

7.2. Η δεύτερη θεματική υποκατηγορία αναφέρεται σε **εναλλακτικούς τρόπους χρήσης** της σχολικής βιβλιοθήκης (25 αναφορές, **3,4%**) από τη σχολική αλλά και την ευρύτερη κοινότητα. Προτείνεται να χρησιμοποιείται ως χώρος ψυχαγωγίας των μαθητών κατά τις ελεύθερες ώρες τους («Ο χώρος της βιβλιοθήκης είναι δυνατόν να αξιοποιηθεί ως εξής: να ψυχαγωγούνται οι μαθητές παίζοντας με τα διάφορα εκπαιδευτικά παιχνίδια»), κυρίως όμως ως ένας χώρος πολιτισμού, όπου θα γίνονται διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και για τους μαθητές του σχολείου αλλά και για το ευρύτερο κοινό, όπως εκθέσεις ζωγραφικής, προβολές ταινιών, θεατρικά παιχνίδια, κουκλοθέατρο, παρουσιάσεις συγγραφέων, συζητήσεις ποικίλου ενδιαφέροντος, κ.λπ. («Ο χώρος της σχολικής βιβλιοθήκης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως εκθεσιακός χώρος, χώρος συζητήσεων, προβολών / Η βιβλιοθήκη πρέπει να λειτουργεί ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων»).

9. Τελικές παρατηρήσεις

Στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο, μαθητές και εκπαιδευτικοί είναι παγιδευμένοι στη δικτατορία του ενός και μοναδικού σχολικού εγχειριδίου. Τα «άλλα» βιβλία, όπου και αν βρίσκονται –στη βιβλιοθήκη του σπιτιού ή στη βιβλιοθήκη του σχολείου – μοιάζουν να αποτελούν απλά συμπληρώματα μιας εν δυνάμει «φιλομάθειας» που παραμένει πάντα ευνούχιωμένη γιατί εγκλωβίζεται στα «ιερά» και ταυτόχρονα «αμαρτωλά» περιεχόμενα των σχολικών εγχειριδίων. Των σχολικών εγχειριδίων που έχουν μετεξελιχθεί σε φετίχ της σχολικής ζωής, σε κυρίαρχο όργανο ιδεολογικής χειραγώγησης και σε «βάσανο» εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων. Οι μαθητές, πρώτοι ακόμα αναγνώστες, έρχονται από νωρίς σε επαφή με το δωρεάν διανεμόμενο σχολικό εγχειρίδιο· τη χροιά εγγύηση της ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση· τη συμπυκνωμένη κυρίαρχη ιδεολογία και την επικριτική εκδοχή της γνώσης: ένα βιβλίο το οποίο υποχρεώνεται να χρησιμοποιούν, να διαβάζουν και να αναπαράγουν το περιεχόμενό του. Ένα βιβλίο που τους το έβαλαν στα χέρια και τους υποχρέωσαν να το χρησιμοποιούν. Ένα βιβλίο που το κρατούν περισσότερες ώρες στα χέρια τους από ένα παιχνίδι και που ενσωματώνει τη σχολική καταπίεση και τη γκρίνια των γονέων.

Πού είναι τα άλλα βιβλία; Υπάρχουν τελικά άλλα βιβλία ή δεν υπάρχουν; Αν δεν είναι στα σπίτια των παιδιών, είναι σίγουρα στις βιβλιοθήκες· δημόσιες και παιδικές. Θα μπορούσαν να είναι και στις σχολικές βιβλιοθήκες. Εκεί που το παιδί περνά 4-6 ώρες της ημέρας του. Εκεί που μεταξύ άλλων το παιδί μπορεί να γνωρίσει καλύτερα το βιβλίο και να το αγαπήσει. Αλλά, απ' ό,τι φαίνεται παρα τα διάφορες εξαγγελίες και υποσχέσεις, η «τύχη» συνεχίζει να παίζει τον σημαντικότερο ρόλο.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν αναγνωρίσει τη σημασία και τη χρησιμότητα των σχολικών βιβλιοθηκών. Οραματίζονται και περιγράφουν οργανωμένες σχολικές βιβλιοθήκες, με καταρτισμένους βιβλιοθηκονόμους, με πλούσιες συλλογές και φιλόξενους χώ-

ρους. Έχουν αντιληφθεί τους τρόπους με τους οποίους θα τις αξιοποιήσουν και είναι πρόθυμοι να δουλέψουν πιο συστηματικά προς την κατεύθυνση της εμπέδωσης της λειτουργίας της σχολικής βιβλιοθήκης στο αναλυτικό πρόγραμμα.

Αλλά, «το κακό είναι πως διαδρούν οι περισσότερες στους διαδρόμους του σχολείου, δεν υπάρχει βιβλιοθηκονόμος, ο αριθμός των βιβλίων είναι μικρός και τα περισσότερα είναι πολύ παλιά βιβλία».

Βιβλιογραφία Ξενογλώσση:

- Bandin L. (1977). *L' analyse de contenu*. Paris: PUF
 Berelson B. (1971). *Content Analysis in Communication Research*. New York: Hafner.
 De Sola Pool I. (1959). *Trends in Content Analysis*. Urbana: University of Illinois Press
 Espholm, V. (1998). *Ευρωπαϊκές εμπειρίες - Δανία*. Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *Η βιβλιοθήκη και το βιβλίο στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, σσ. 128-132
 Ghiglione, R., Beauvois, J. L., Chabrol, C., Trognon, A., (1980). *Manuel d' analyse de contenu*. Paris: A. Collin
 Grawitz M. (1981). *Methods des sciences sociales*. Paris: Dalloz.
 Holsti O.R., (1969). *Content analysis for the Social Sciences & Humanities*. Reading: Addison & Wesley
 Library Association (2000). *The Primary School Library Guidelines*. London: The Professional Practice Department of The Library Association
 Lowrie, J.E. (1992). Σχολική βιβλιοθήκη (Κέντρο πηγών ή μέσον πληροφόρησης). *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό*, τ.8, σσ. 4663-4667
 Marchant, Maurice P., et al., (1984). Research into learning resulting from Quality school Library media service. *School Library Journal*, 30, σσ. 20-22.
 Mucchieli R. (1988). *L' analyse de contenu des documents et des communications*. Paris: Les Editions ESF
 Palmquist M. (1990). *The lexicon of the classroom: language and learning in writing classrooms*. Doctoral Dissertation, Carnegie Mellon University
 School Library Manifesto (1999). *The School Library in Teaching and Learning for All*. IFLA/UNESCO
 Veron E. (1981). *La construction des evenements*. Paris: Les Editions de Minuit.
 Weber R. (1990?). *Basic Content Analysis*. Newbury Park: Sage.

Βιβλιογραφία Ελληνόγλωσση:

- Αγγελοπούλου, Β. (1989). Βιβλιοθήκες για παιδιά στην Ελλάδα. *Διαδρομές*, 13, σσ. 16-18
 Αρσένης, Γ. (1998). Χαιρετισμός. Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *Η βιβλιοθήκη και το βιβλίο στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Βιβλίου.
 Βενετσάνου, Μ. (1998). Πρώτη διμερής με θέμα: Ανάπτυξη της επαρμογής των βιβλιοθηκών στις Δευτεθνικές Α', Β', Γ', Δ' ΑΘΗΝΩΝ. ΕΠΕΑΕΚ - Έργο «Πύνακ»: Σχολικές Βιβλιοθήκες
 Γεωργουσόπουλος, Κ. (1998). Σχολική βιβλιοθήκη. Στο:

- Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998)), σσ. 48-53
- Γεωργουσόπουλος, Κ. (2000). Ο δολοφόνος των παπυρίων. *Τα Νέα*, 26/2/2000.
- Ε.Κ.Ε.ΒΙ. (1996). *Πρακτικά διημερίδας*. Αθήνα: Ε.Κ.Ε.ΒΙ.
- Εθνική Μελετητική Στεγαστική (1995). *Μελέτη Σχεδιασμού και ανάπτυξης δικτύου σχολικών βιβλιοθηκών*. Αθήνα.
- Ζάχος Γ. (1996). Εκπαιδευτικές πολιτικές και διδακτικές πρακτικές. Η επίδρασή τους στην ανάπτυξη των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 88.
- Καβάγια, Γ. (1998). Πρώτη διημερίδα με θέμα: Ανάπτυξη της εφαρμογής των βιβλιοθηκών στις Διευθύνσεις Α', Β', Γ', Δ' ΑΘΗΝΩΝ. ΕΠΕΑΕΚ - Έργο «Πνύκκα»: Σχολικές Βιβλιοθήκες
- Καργάκος, Σ. (1998). Η δικτατορία του ενός και μοναδικού σχολικού εγχειριδίου». Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998))
- Καψάλης, Γ. (1989). Έρευνα για τις σχολικές βιβλιοθήκες στα Δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων. *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού τμήματος Δ.Ε.*
- Κυριάδης, Α. & Αρβανίτη, Ι. (2002). Η κριτική σκέψη ως διδακτικός στόχος και ως διαδικασία μάθησης: Το παράδειγμα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο. *Παιδαγωγικός Λόγος*, (υπό δημ.)
- Κυριάδης, Α. (1994). Κριτική της Αποστήθισης ως μαθησιακής μεθόδου και κριτηρίου για την αξιολόγηση της μαθητικής επίδοσης - Απουσθήθιση και Γενικές Εξετάσεις. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 77.
- Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια (1968). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα-Herder.
- Μπουζάκης, Σ. (1998). «Σχολικά βιβλία - Σχολικές βιβλιοθήκες: Παρελθόν - Παρόν - Μέλλον» Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998)), σσ. 33-43
- Ντελόπουλος, Κ. (1985). «Βιβλίο», *Καθημερινή*, 28/3/85
- Ντελόπουλος, Κ. (1989). Σε κάθε σχολείο Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης λειτουργεί Σχολική Βιβλιοθήκη... *Διαδρομές*, 13, σσ. 10-15.
- Οικονομοπούλου, Χ. (1998). Σχολικές Βιβλιοθήκες: Θα γίνει -ή όχι- ο θεομός πραγματικότητα στην Ελλάδα του 2000. Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998)), σσ. 62-67.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (1998). *Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών [Ε.Π.Π.Σ.]*. Αθήνα
- Σακελλαρίου, Ε. (1998). Ευρωπαϊκές εμπειρίες: Γαλλία. Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998))
- Σίνα, Β. (1998). Ο ρόλος της σχολικής βιβλιοθήκης στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. *Πρώτη διημερίδα με θέμα: Ανάπτυξη της εφαρμογής των βιβλιοθηκών στις Διευθύνσεις Α', Β', Γ', Δ' ΑΘΙΝΩΝ*. ΕΠΕΑΕΚ - Έργο «Πνύκκα»: Σχολικές Βιβλιοθήκες
- Σοφούλης, Κ. (2001). Λειτουργικές προϋποθέσεις επιβίωσης και ανάπτυξης των σχολικών βιβλιοθηκών: Η Σχολική Βιβλιοθήκη, το παιδαγωγικό υπόδειγμα και του σχολικού συστήματος και η σχέση του σχολείου με την τοπική κοινωνία. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 116, σσ. 32-36
- Στακόπουλος, Ε. (1960). *Αι Βιβλιοθήκαι*. Τρίτολις: «Παλάδιον»
- Φράγκος, Χ. (1998). Παρέμβαση συντονιστή. Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998))
- Χαλαραμπόπουλος, Β. Χ. (1963). *Η σχολική βιβλιοθήκη*. Αθήνα: Χριστιανική Ένωση Εκπαιδευτικών Λειτουργών (Χ.Ε.Ε.Α.)
- Χαραμής, Π. (1992). Η σχολική βιβλιοθήκη στην ελληνική πρωτοβάθμια & δευτεροβάθμια εκπαίδευση. *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό*, τ. 8.
- Χαραμής, Π. (1997). Σχολική βιβλιοθήκη και διδακτική πράξη. Στο: Ο.Ε.Δ.Β. *Ανάγνωση και σχολείο*. Πρακτικά Διημερίδας. Αθήνα: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. & ΟΕΔΒ.
- Χαραμής, Π. (1998). Σχολική βιβλιοθήκη & διδακτική πράξη. Στο: Ε.Κ.Ε.ΒΙ. *ό.π.* (Αρσένης, Γ. (1998)), σσ. 94-105
- Χρονοπούλου Α. & Γιαννόπουλος Κ. (1995). Άλλη μια «Επιτροπή προσωπικοτήτων». *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 81. □

23 Χρόνια
Σύγχρονη Εκπαίδευση
Το έγκυρο επιστημονικό περιοδικό

**αφιερωμένα στην ελληνική εκπαίδευση
και την κοινωνία**

**για προσπάθεια έκφρασης των εκπαιδευτικών
που συνεχίζεται με συνέπεια**

Δεν επιχορηγήθηκε ποτέ, από κανένα και για κανένα λόγο

Γραφτείτε συνδρομητές

Αν είστε εκπαιδευτικός και

γίνετε συνδρομητής για 6 τεύχη θα δώσετε μόνο 30,00 €

ενώ μεμονωμένα τα 6 τεύχη θα σας κοστίσουν 87,36 €.